

KATONA JÓZSEF

BÁNK BÁN

Dráma öt szakaszban

1819

Személyek

II. ENDRE, *magyarok királya*

GERTRUDIS, *királyné*

BÉLA, }

ENDRE, } *kisgyermekük*

MÁRIA, }

OTTÓ, *Berchtoldnak, a merániai hercegnek fia, Gertrudisnak testvéröccse*

BÁNK BÁN, *Magyarország nagyura*

MELINDA, *a felesége*

SOMA, *a fiacskájok. Az udvarnál*

MIKHÁL BÁN, }

SIMON BÁN, } *Melinda bátyjai*

Egy zászlósúr

PETUR BÁN, *bihari főispán*

MYSKA BÁN, *a királyok nevelője*

SOLOM MESTER, *ennek fia*

BENDELEIBEN IZIDÓRA, *tübingiai leány*

Egy udvornik

BIBERACH, *egy lézengő ritler*

TIBORC, *paraszt*

Zászlósurak, Vendégek, Udvornikok, Udvari asszonyok, Ritlerok, Békételenek, Katonák, Jobbágypok

Történt az 1213-ik esztendő vége felé

SZABADOS KECSKEMÉT
MEZŐVÁRASSA NEMES FŐBÍRÁJA
ÉS TANÁCSÁHOZ

*Hol hazánk egyik legelső
vára, ősz Partiscum áll -
hol Zalán első futása
győzedelmi halmot ása
ung-urinknak - hol a hála
szent helyét adó Gemelső -
hol keverve nincs be még a
szentkori
pásztori
kún-magyar szív - Kedskő-méga!
Te! mely nekem oly sokat osztogatál,
anyás kebeled, hol a boltozat áll
melyben gyenge
bölcsőm renye -
Te vedd is ez első szülöttemet el!
arass (noha szűken is így) ha vetel! -
Gyászos az, mit búja szívvel
ittén egy latorfi mível:
egy magyar becsületével
rogy le két ház drága
földi boldogsága. -
Isten ójjon szülött'helyem!
Ezt neked szívből szentelem.
Vedd kegyessen a nevével,
nemes főbíró és tanács!*

Jegyzés

Ötödik éve, hogy készítettem e darabot, mikor az *Erdélyi Múzeumban* a kolosvári *leendő* játékszintől felszólítás hirdettetett. Nem volt-e pénz? Vagy - amit szégyen volna hinni - nem találtatott valamirevaló munka, és így a neszt csak idővel akarták meghaladni? De valójában a híre is elnémult, vagy legalább én nem tudok róla. Részemről elegendő hálát nem adhatok, hogy így esett; mert megvallom, hogy gyengét írtam: mindazonáltal ezzel nem azt célozom, hogy most egy *fénkszet* mutatok elé - nem, hanem csak *jobbat*. Éles szemek olvasgatták és figyelmessé tettek a *szépre* úgy, mint a *rútra*: most is gyönyörködve olvasom *Bárány Boldizsár úr* akkori barátomnak írásban adott Rostáját. Mindenkori szíves emlékezetem légyen köszönetül.

Előbbeni munkámban, annak rovására, hogy a merániai hercegek közül miért vettem *Ottót*, egy *Előversengést* írtam, mely tele van ifjú vérem gőzével, negéddel és feszlegéssel. Az *okot* magát itt is jelentem, nem mintha oktadni akarnék, hanem csak mintegy emlékezetébe hozni az olvasónak.

Történetíróink nem egyeznek meg, hogy *Bánk* szerencsétlenségét *Gertrudisnak* melyik öccse okozta. Ezek négyen voltak: *Eckbert* bambergi püspök, *Ottó* burgundiai pfalz-gróf, *Henrik* istriai márk-gróf és *Berchtold* kalocsai érsek, egy tudatlan fiú. A három első megugrott Németországból, mert gyanúba jöttek *Fülöp* királynak *Vitelspachi Ottó* által lett megölettetésében; a hetyke *Berchtoldot* pedig (kit a királyné kedvéért András király nagy nehezen, a pápa hosszas ellenzése után, kalocsai érsekségre emelt, minekutána bébizonyítódott az, hogy már tud - olvasni, és huszonöt esztendő), ezt a *Berchtoldot*, mondom, utálván a magyarok, meg-megfogták, és jó sort vertek rajta. - Ilyen nevelésű öcsék között Gertrudist se reméljük igen anyagnak - nem is szolgálhat nagy védelmére az, hogy ő anyja egy szent szűznek (Erzsébetnek), mert ez nem neki köszönheti neveltetését, amidőn még kicsiny korában elvitték a türingiai herceg számára, és egy klostromban nevelődött. Csak mély tiszteletre méltó állapota az, mely engem valamennyire mentségére kényszerített.

Csery úr, vagyis inkább *Müller* (akitől fordította) egy történetkében *Ottót* veszi, és *Bánk bán* által Konstáncinápolnál megöleti. Igen mohon! A jeruzsálemi út sokkal később esett, és mind *Ottó*, mind *Eckbert* elmentek *Andrással*, ki már akkor újonnan meg is házasodott,¹ harcoltak is együtt *Sapphadin* ellen, és így már ekkor sem Gertrudis, sem Ottó el nem veszhetett,² sőt *Ottó* 1234-ben holt meg, *Henrik* 1228-ban, *Eckbert* is azon tájban.³ Megszenvedte-e volna maga mellett András őket, ha - - ? - De bezzeg a sima *Berchtold!* - ez először megcsalta mátkáját, s azt hírlelte, hogy neki a *Szűz Mária* megjelent álmában, és a szüzességre intvén (ha nem későn), papságot javasolt.⁴ Mihelyest Gertrudison a szerencsétlenség megesett, senki se tudta, hová lett - András keservesen panaszkodott ellene a pápánál, mert útiköltségre meglopta a királyné kasszáját. Többé be se bocsájtattott az országba, és kevés idő múlva már *Ugrin* lett kalocsai érsek.⁵ Öt esztendő múlva megengesztelődvén a pápa, ötödöt aquilėjai főpapnak tette (1218), és ott is holt meg (1251. 23. May) - *Katona* vitatása is (Hist. crit. reg. T. 5. p.

¹ Koller, Hist. Episcopat. Quinque Eccl. 2. p.

² Standel apud Katona Hist. crit. reg. Hung. T. 5. p. 263-271.

³ L. B. a Cromberg: Tentamen genealogico-cronolog. Comitum Goritiae p. 88. Tab. II. et 103. IX.

⁴ Virág Benedek: Magyar Századok I-ső könyve. 353. lap.

⁵ Szvorényi: Hist. Eccl. Hung. Regni amocenitates Fasc. III. p. 29.

314.) ide üt ki. Minthogy már mások is *Ottót* vették, némelyek *Eckbertet*, meg fog *Ottó* engedni, ha nevéhez kötöm öccsének esztelenségeit.

A másik volt *Bánk felesége*. Ezt *Adelajdnak* neveztem. *Csery úr Ottója* még akkor nem jött kezembe. Azután akadt egy iromány is előmbe, melyben az van, hogy *Michael* és *Simeon* Micbán spanyol testvéreknek volt egy világszerte híres szépségű húguk, kit *Benedictus* (Bánk) bán, *Konrád* grófnak a fia vett el: elesmértem tehát *Melindát* spanyolabbnak, és hiszem, hogy *Müller úr* szerencsésebb volt nevének feltalálásában. Nem győzők a véletlenségen eléggé csodálkozni, midőn *Mikhált* és *Simont* idekevertem, anélkül hogy akkor a vérséget gyaníhattam volna is.

Ami a neveket illeti, minthogy *Bánknak* meg kell maradni, és nem lehet Benedek, ezért a többit is a régi mód szerint ejtem: *Endre, Soma, Mikhál, Solom*, sat., és nem *András, Sámuel, Mihály, Salamon*, sat. - A hivatalok is igen változandók lévén, a *bán* név mindeniken rajta maradt, s annyi volt, mint most *gróf* vagy *báró*: az ilyeneknek fiait, kik különben hivatalban nem voltak, neveztettek „*mester*”.

Írám Kecskeméten, Jakab hava 2-ikán 1819.

Katona József

Előversengés (Prologus)

Ottó és Biberach

OTTÓ

örömmel vonja be Biberachot.

Ah Biberách! Örvendj! bizonynal az
enyim fog ő - az a szemérmes angyal -
enyim fog ő lenni, kiért sokat
oly nyughatatlan szívvel éjtszakáztam!
Ó, Biberách, enyim bizonynal ő!

BIBERACH

Hm, hm, ugyan bizon! Melinda? Jó!

OTTÓ

Ó, melly hideg! - Mit is beszélek én
ezen megúnt fagyos személy üres
szívének, aki eddig sem tudá azt,
hogy mit tegyen *forróan érzeni*.

BIBERACH

Ej, sőt igen nagyon tudom, kegyes
herceg; ha csak reá találok is
gondolni, könnybe lábbad a szemem,
olyan nagyon tudom heves szerelmünk
áldott javát savát *megérzeni*.

OTTÓ

Hallgass! - De mégis - halljad csak: Melinda -
ó, addsa halhatatlan életet,
vagy csak szüntelen álmot, ég! - Örök
Mindenható! hahogy Melinda hold:
Endymion lehessen általa. - -
Halljad csak: ő - Melinda szánakoz
rajtam, midőn komor tekintetem
tartom szegezve rajta, azt sohajtván:
„Mért nem maradtam a hazámba” -

BIBERACH

Még

innét az ördög ássa azt ki, hogy
szeret.

OTTÓ

De sírt, midőn valék vele -
sírt, Biberách!

BIBERACH

Nevetni vagy pedig
könnyezni; az mindegy az asszonyoknál.

OTTÓ

Úgy, úgy; de a szemem közé se néz -

BIBERACH

Páh, milliom! Midőn nekem *Luci*
nem néz szemem közé, előre már
tudom, *Lucim megént csalárdkodik*:
Jó hercegem, vigyázz! Talán világnál
utálat a szerelme - és ha *nem*: mint
Bánk hitvesétől meglesz a kosár.

OTTÓ

Akkor Melindáról lemondok, és
színlett feláldozásom annyival
jobban kötöz szívéhez. Ó bizon,
egy asszony álma vajmi gyenge a szép
hívségről, és - Melinda is csak asszony.

BIBERACH

De Bánk - az áldozat-kipótoló -?

OTTÓ

Ej, őtet a nagyúri hivatal -

BIBERACH

El fogja úgy-é majd vakítani?
Ó, jó uram, csalatkozol, szerelmes
Bánk bán szemének illy titok nehéz.

OTTÓ

És még ma kell, hogy ő enyém legyen!
Szerelmet érzek én, s csak az meríthet
végnélkül édes Elysiumba, hol
önnön szerelmünk *önkirálynénk*,
szép életünk, világa, valódi jó,
forrása annak, ami nagy, koporsó
ürében élet, és kívánt jövendőnk
egyetlen egy kezesse - az, de az! -

BIBERACH

Karával a szegény hitesnek? Ó,
te elragadtató szerelem te! a-
mely *Éva* csábítója volt, ugyan-
ilyen szerelmet érezett az a
kigyócska. *Prosit* a fölöstököm!

OTTÓ

Embertelen! Most oktatásra nincs
szükségem.

BIBERACH

Ej herceg, hiszen - no - jó.

OTTÓ

Távozz előlem -

BIBERACH

Imhol a királyné -,

GERTRUDIS

belép.

Ottó, no jöjj! Látod, leereszkedek,
s magam jövök hozzád: de mondhatom
neked, hogy ez ma udvaromban az
illy esztelenkedések közt utolsó
fog lenni; mert azért, hogy a király
után való bánatjaimat kiverjem
fejemből, avagy téged, hercegem,
örvendezőbbé tégyelek - soha
jobbágyaim kedvét nem áldozom fel! -
Te holnap utazol -

OTTÓ
dörmögve.

Csak célokat
érjem - ha a pokolba is - megyek.

El Gertruddal.

BIBERACH

Ej, ej, kegyelmes úr, vigyázz, vigyázz; mert
egy ily keszeg, sovány fiút az izmos
Bánk bán - bajúsa egy végére tűz.

Utánok ballag.

Első szakasz

A mulatópalotának vendégszobája. Több asztalokon kész italok. Gyertyák égnek. Gyakran jön be néhány vendég, iszik, s ismét megy. Kívül táncmuzsika, melly helyyel-helyyel megszűnik. Mihál egy asztalkánál szundikál.

SIMON

belép.

Hm; hátha mégis úgy lehetne? Furcsa!

Meglátván Mihált.

Ej, lássa bár az ember, e bizon
alszik megént! - No, bátyám, ébredezz!
Ki s be járnak emberek s reád mosolyogva
nézgelnek.

Mellé ül.

MIKHÁL

felveti szemeit, s kezét nyújtja Simonnak.

Ősz hajam vagyon, Simon,
jó lelkiismeretem: azért biz én
nem gondolok velek.

SIMON

De mégis, én-
velem csak fogsz üríteni egy pohárt?
No - *a bojóthi Mortundorfok!*

Pohárt emel.

MIKHÁL

eszmélkedve, kezét mejjére nyomja, s sóhajt.

Ah
hazám! Szerette jó hazám, *Bojóth!*
De vége! Már nekik is - jó éjtszakát!

Felkapván az ezüst pohárt.

No, éljetez fenn ott, *bojóthiak!*
Ott, ott van élet; itt csak éjtszaka.

Iszik.

SIMON

De hátha mégis úgy lehetne itt is?

MIKHÁL

Olyan csodálatos hangon felelsz.
Simon, reménylesz? - Ej, jó éjszakát!

SIMON

Nem gyötreak, Mikhálom, hát vele.
Még gyóntatómnak is csak esküvés
alatt nyilatkozhatnám ki; de
neked - neked, Mikhál, nem: én atya
vagyok.

MIKHÁL

feláll.

Simon!

SIMON

Tán kétségeskedel?
Negyvenhat esztendősnél nem vagyok
több -

MIKHÁL

Ó Simon, nem hal ki a *bojóthi*
gróf-faj! Spanyol hazánkba vissza kell
mennünk - csak ott kell a *bojóthi* fajnak
zöldelni -

SIMON

Vagy Magyarországon. Magam
is gondolám már, s elvégeztem azt,
hogy *minden országból Bojóthra vinném;*
de itt nem aljasúl el a spanyol -
elég, ha mind megannyi jó magyar
háznépnek *ők* lehetnek törzsöki.

MIKHÁL

Ők?

SIMON

Hét fiú.

MIKHÁL
elszomorodva leül.

De már ez csúnya tréfa.

SIMON

Hallgass meg engem; tegnap estve a vadászaton egy őzet kergeték, és - egy banyát találtam. Ő alig látott meg engemet, s leroskadott térdére és tudtomra adta, hogy feleségem immár megszült. Szinte elindúltam; amidőn *hatot* felém nyujt. „Ó, légy kegyelmes (úgymond) asszonyodhoz! Ő egykor egy szegény koldús személyt elkergetett magától, s becstelennek nevezte, mert *kettős* szülöttje volt: hogy most az istenség adott *hetet* neki, nyomban emlékébe jött az, amit mondott. Megindulván azon, nehogy feslettnék ítéltessen, egy fiat megtart magánál - a többit hogy öljem meg, azt parancsolá -”

MIKHÁL

Tigris-anya!

SIMON

Megesketém, és titkon általa neveltetem mindnyáját.

MIKHÁL

Hát az anyjok?

SIMON

Mindég keservesen zokog, midőn az *egyét* a kezébe vészi, és nem tudja azt, hogy én tudom, miért sír?

MIKHÁL

Aztán mi lesz?

SIMON

Mikor majd nagyra nőnek,
akkor fogom mutatni csak, hogy ő
haljon meg akkor - de örömébe haljon.
Minő öröm lesz ez! Már elhagyom
Endrének udvarát, s velek leszek. -
Mikhál, miért sírsz olly keservesen?

MIKHÁL

Nem hal ki a bojóthi nemzetem!

SIMON

Nem. Nem. De hát ne sírj!

MIKHÁL

pohárt kap.

Öröm miatt. -
Ott cimbalom, síp, hárfá zengenek:
Ott azt hiszik, hogy ők örvendenek -
Nem, nem, csak egy az, aki itten örvend,
Mikhál az, a *bojóthi*.

Iszik.

SIMON

Nézd, ezek *nem*.

*Vendégek jönnek vegyest békételenekkel, kik komoran, minden valakire való ügyelés nélkül,
leüldögélnek, isznak.*

SIMON

Mikhál mellé ülén, poharat tölt.

Nézd, mintha órra vére folya, úgy
kullog be némelyik. Manó vigye
vígságtokat, hol a szabad magyar
érzés az itt erőltetett feszesség
láncába kénytelen harapni.

EGY BÉKÉTELEN

rossz kedvvel nyújtja poharát egynek az összeütésre.

Nó!

*

PETUR BÁN

belép, vadon körülnéz, Simon mellett egy székre veti magát.

Igy? - Ördög és pokol! - Bizony majom
mind egyről egyig. - Ó, te szép *nevű*
magyar - Magyar? Hej, félre oktalan
aggódom! Mit használ itten a fog-
csikorgatás?

Főbe üti magát.

Bolondos agyvelő!

Dömmög.

Szabad kívánna lenni mindenik,
és torkukon kegyes nagyasszonyuk
sült-főttje oly mohón rohan le, hogy
majd szinte megfulladnak. Lévnyalóvá
lettél dicső *Árpád gyümölcse te?*

SIMON

Bán, hát mi lelt?

MIKHÁL

Petur, nem vagy magad,
nyelvedre vigyázz.

PETUR

Úgy? Igaz - helyes. - -
Mikhál, Simon, miért spanyol hazátok-,
Bojóthotokban nem maradtatok?

MIKHÁL

Csitt, csitt! Ez itt - *szívére mutat* - sebet ver.
Ó, fiam!

SIMON

Ember, belőlled a rossz lélek ordít!
Ott élni nem lehet nekünk. Spanyol-
ország halálos ágyában nyögött
ránk nézve, hogy kiléptünk abból egykor.
Azóta megholt.

MIKHÁL

Meg bizon. De csak
békével -

PETUR

Átkozott jámbor, te! Ki
békével? Én talán! Ég és pokol!
A békés egy bolond; s az is bolond, ki
békételen: de én békételen
mégsem leszek, míg nem bolondulok meg.
Ó, célra! Célra! Így különben egy
bárányi békesség - mi több, maga
epét okádna itt a békesség-
túrás, kiáltva: *ördög és pokol!*

MIKHÁL

De, ember! Ej, eredj, eredj haza,
aludd magad ki - menj, menj!

PETUR

Én?

MIKHÁL

No leg-
alább beszélj hát egy kicsinyt alantabb
hangon: az emberek néznek -

PETUR

felugrik, de majd leül.

Ki? Hol? -

No, jó! - nem is beszéllek - még csak egy
szócskát se. Mindenik kimondatott szó
hazud, s az emberekben nyargaló
tüdő csak a hazugság ördögének
lakása. Így ni!

Az asztalra könyököl.

Hallgatok.

MIKHÁL

S kiálts
jó éjtszakát.

PETUR

Jó éjtszakát? Igen -
majd amidón egy nemzetség kipusztúl,
vagy csontjaimmal a *meráni* gyerekek
fognak tekézni, - akkor - - Most, fogok
hallgatni, - még *ma* néma lenni, mint egy
carthusianus.

Ismét dörmög.

Ó, miképp tekintett
le ránk! Csak a *meráni*akra néz.
Bámúlja a harisnyát, - a magyar
csak hátul áll, s sohajt az illy hazánk
nagyasszonyán. Haj! Istenemre, leg-
alább csak egy vidám tekintetet
mutatna hát, ha színből is; nem esne
olyan nagyon szívére a magyarnak! -
Ő is *meráni*!

SIMON

Hát honnét akarsz
már most barátokat? Midőn sem a
meráni, sem pedig magyar - -

PETUR

Ki mondta
azt? *Én s meráni*? Hát mikor nevezte
testvérnek a tűz a vizet - csupán
csak bennetek van még egyetlenegy
bizodalمام! A ti húgotok -

MIKHÁL, SIMON

Melinda? -

PETUR

Felesége a nagyúrnak: ő, vele
kedvére játszhat; ti pedig húgotokkal.

MIKHÁL

Szegény teremtés vagy, ha célodat
csak asszony által gondolod kivinni! -
Hát nemzeted? - -

PETUR

Ne ingerelj fel! - Ó,
a *nemzet!* - Ahány fő, szintannyi ész.
Kényes becsülete, mint a köntöse -
sértsd meg csak, öszvetörni kész; de adj
neki hirtelen vagy egy jó szót s világot
teremtve öszverontja ellenségidet.
Nézzétek - itt is - ott is - úgy kiválnak
a többi lévnyalók közül, miképpen
egy medve több vakondokok közül.
Nem méreg az, melly őket olly komorrá
teszi, - bánat az, hogy bort adnak nekik,
de ami egy fillérbe sem kerülne -
jó szót, figyelmet, nem találnak itt.

*

Myska bán egy ritterrel jön.

MYSKA

egy üres ivóasztalhoz megy, s tölt.

Úgy, úgy, vitéz úr, a magyar bor olyan,
mint a magyar barátság, - mentől óbb,
annál erősebb.

Leülnek.

PETUR

bosszankodva néz reá.

Hogyha nem dohos.

MIKHÁL

Csak dologra mostan -

PETUR

Ah! Soká jön.

MIKHÁL, SIMON

Kit vársz?

PETUR

De el fogjátok-e hát hinni?

MIKHÁL, SIMON

Szólj!

Szólj!

PETUR

A nagyúrt.

MIKHÁL

Bánk bánt?

PETUR

No, csak ne olly
csodálkozást! - Utánna küldtem egy jó
futó legényt titokba. Lássá azt,
hogyan itt mik esnek.

SIMON

Petur, Petur!

PETUR

Csitt! - Nektek erről egy kukkot se kell
ám tudni. Nagy - nagy, ami fenn forog
játékon: a haza és Melinda.

MIKHÁL, SIMON

hirtelen az asztalon által Petur kezét megkapják.

Mit?

Melinda, mondod?

MYSKA

poharat emel.

A mi nagy királynénk!

VENDÉGEK

Éljen sokáig!

PETUR

vad tekintettel s vérrel forgó szemmel felugrik, öklével süvegét szemére nyomván ordítja:

A magyar szabadság!

Iszik.

BÉKÉTELENEK

felugrálva dörömbölve viszonozzák.

Éljen soká!

Myska s a vendégek bámúlnak.

EGY UDVORNIK

jön.

Utolsó tánc!

Ismét elmegy.

MIND

Gyerünk!

Elmennek.

Bánk bán úti köntösben, zavarodva, egy szugolyban levő ajtócskában mutatja magát. Nemes méltóság, mindenben gyanakodó tekintet, fojtott tűz, melly minden pillanatban kitörni láttatik, és minden környülállás azt árúlja el, hogy mindenkor nagyobb indulat dühösködik belőlről. Petur meglátván Bánkot, hátramarad.

BÁNK

midőn mind eltakarodnak, előresiet.

Petur! Ha! - hogy mindent így kellek találnom! -

PETUR

Jaj kegyes nagyúr! Sokat fogsz még te itt találni, ami akkor nem volt, midőn elmentél. Ó, de hála, hogy itt vagy ismét. Orvosolj, ha tudsz.

BÁNK

Hazánk külön-külön vidékein jajt s bánatot találtam; s itt ime ellenkezőt találok, s nem tudom, melyik tehet rémítőbbé. - *Köjön* táján talál engem a serény követ. Petur, miért hivattatál te engem vissza? Még pedig titokban!

PETUR

körültekint.

Titokban bán, titokban - azonba szólni
itt nem lehet - hiszen magad tudod, sőt
látod,

csúfosan kimutat

 hogy egy jól megterített
asztal legyekbe nem szűkölködik.
Ezek donognak, és lehet talán, hogy
a titkom is kidonganák -

BÁNK

 Titok!

PETUR

szinte súgva.

Úgy van, kegyes nagyúr, úgy van, titok,
és még pedig setétben -

BÁNK

megijed.

 Bán!

PETUR

 Te is
bele vagy keverve, és ha veszteségre
jön a dolog, tied lesz a nagyobb.

BÁNK

Bán! bán! Hamar beszélj!

PETUR

 Nem, ó, nagyúr!
Mert azt kívánni, hogy megsúgjanak
mindent az emberek, csak annyi, mint
abban találni kedvét, hogy ha sok
irigye, ellensége van: pedig
mindenkor a legördögebb nadály
a sugdosó maga, - én az nem vagyok; de
jőjj még ez éjjel - itt ha eloszlanak -
házamhoz. A jelszónk lészen: Melinda!
El.

*

Biberach, aki éppen kevéssel előbb, mint valakit kereső, belépett, amint Bánkot meglátja, megijedve vonja egy szegletbe magát, és alighogy Petur elvégzé beszédét - hamarébb kisuhan.

BÁNK

elkiáltja magát.

Melinda?!

Sok ideig nem tudja magát szóra venni.

Az - Melinda - jelszavok!
Melinda szép, mocsoktalan neve
ma szemfedélül szolgál egy setétben
ólálkodó csoport között! - Titoknak
lett zára a *Melinda* szabad neve!

*

TIBORC

ugyanazon ajtón, melyen Bánk jött, becsúszik.

Ni, boldog Isten! Mégis ő biz az!

Bánk bán - nagyúr -!

BÁNK

Elárúltattam?

TIBORC

Én

Tiborc vagyok, kegyes nagyúr - no, lám!

BÁNK

Tiborc - *gondolkodva járkál.*

TIBORC

Igen - mert szólni kellenék -
nagy dolgokat -

BÁNK

Melindáról?

TIBORC

Nem arról.

BÁNK

Nem!

TIBORC

Lopni jöttem ide; mivel a szegény
anya s gyermekek velem - *elfojtódik*.

BÁNK

No, jól van - úgy.

TIBORC

Ó, én szerelmes Istenem! Hiszen
Nem is figyelmez rám - Bán! - bán! - nagyúr -

BÁNK

Melinda! és mindég *Melinda!* - szent
név! Égi s földi mindenem javát
szorosan egybefoglaló erős
lánc, úgy elomla törhetetlen élted,
hogyan abbol a gazoknak is jutott?

Fellobban.

Mennyben lakó szentséges atyám! Ide
mindentudásod égi cseppeit!
Nekem - nekem, hogy e nagy fátyolon
átlássak, és eszemmel a halandók
szívébe nézhessek, mint a tükörbe.

TIBORC

Nagyúr -

BÁNK

S ugyan továbbra láttak ők,
mint a szerelmes? És azért futom-
e én az országot, hogy addig itthon
fojtsák meg üdvösségemet? - Talán
ez a királyos asszony azért tetéz
munkákat a munkákra, hogy szemem
elkábulásakor, szívemben a benn
lakó becsületet megölje? Jaj! -
S most már ezen setétben bújdosók
volnának, akik engemet bolond
álmomba' szánva háborítani

igyekszenek, s a végveszélybe forgó
becsületem felett rikoltanak:
„*Bán*, ébredezz; mert meglopattatik *Bánk!*”
Azonban - ezek talán csak úgy fogadt
szolgái voltak egy veszett irígy
embernek, aki nyúgodalmamat
sajnálva, itt - *szívére ver* - szorongatást okozni,
s döbbsenteni szívemet kívánta -

Megijed.

Megdöbbsenni? Ezt előttem egykor úgy
festék le, jól tudom, mint egyikét a
lélek betegségének. - - - -
Az sem lehet hiszen szünetlen ép!

Reszketve.

Bánk! Bánk! Te nem mered kimondani
talán? Ki, csak ki! hogy kacagja a
visszhang is árva gyengeségedet -

TIBORC

Ó, szent Teremtő!

BÁNK

A szerelme-féltő Bánk bán!

Kacag.

Tüdő, hazudsz! Hazudsz!

Fájdalommal fejét kezei közé szorítja.

Mit nyughatatlanítsz, setétes álom-
kép! Mit gyötörsz, incselkedő *chimaera*?!
Hát a világnak egyik pólusától a
más pólusig, szerelmeimben, én
miért öleltem mindent egybe? Mért
mindent? Miért tebenned, ó Melinda?!
S egy ember, egy haszontalan por - - az
ütné ki ötöt karjaim közül?
Ötöt? Ki lenne az? Ki lenne az? -
Világott itt! Világott!

Hirtelen.

A setétben ólálkodókhoz elmegyek.

Elmegy, amerre jött.

TIBORC

No itt hágy -
ah! Mintha jönnének - jönnek - csak el! -
Éhezzetek szegény férgek: nem ért
még a lopáshoz ősz Tiborc apátok.

Rettegve Bánk bán után siet.

*

Ottó és Biberach jönnek.

OTTÓ

Frissen - beszélj - találhattad magát?

BIBERACH

jelentőleg.

Találtam - a galamb helyett oroszlánt.

OTTÓ

Talán haragszik? Mit szóllott?

BIBERACH

Hogy: eljön.

OTTÓ

örömmel.

Eljön!

BIBERACH

No csendesen! - Dicsérd csupán
múltával a napot.

OTTÓ

Hiszen maga
mondá Melinda, hogy eljön?

BIBERACH

fagyosan elmosolyodik, s futva azon ajtóra veti szemeit, melyen Bánk elment.

Maga.

Hangosan, vélvén, hogy Bánk hallgatózhat.

Germannicust, ki elrejté magát,
hogymajd kilesse, mit beszélnek
felőle, nem jó ám követni mindég,
mert a szelíd Germanicus tudá
az indulatait mérsékleni.

OTTÓ

Miért beszélled ezt nekem?

BIBERACH

Csak úgy -

OTTÓ

Te indulat nélkül való teremtmény,
esmérlek-e immár én tégedet?
Vagy egy csodálatos embernek óhajtsz
látszani úgy-e? - Légy nekem barátom!

BIBERACH

Én nem.

OTTÓ

Nem? és miért?

BIBERACH

Hogy más legyen.

OTTÓ

Derék!

BIBERACH

Azon bolondság, amidőn
az állapotját elfelejti az
ember, nevetségesebb, mint ha a
természetét erején fellyül feszíti.

OTTÓ

No, adj tehát tanácsot most.

BIBERACH

Miben?

OTTÓ

Te esmered Melindát -

BIBERACH

Tán - igen.

OTTÓ

Szólj!

BIBERACH

Hm -! Minden, ami a fehérszemélyek
szív-büszkeséginek hízelkedik,
együttal az már tetszik is nekik.
Ők a legundokabb kirugdalózót
is még dicsőségesnek esmerik,
ha benne egy kis rendkívül-való van.
Egy herceg - egy királyi néne - egy
kereszt - arany lánc, mind egérfogók
az asszonyokra nézve.

OTTÓ

S a derék

Bánk bán, Melindára? -

BIBERACH

Férj, kit szeret.

OTTÓ

Elvesztem!

BIBERACH

Ó, dehogy! A férj se várjon
az asszonyának szívétől soha
többet, csak amit egy becsületes
kalmártól: ez bármilyen szentül is fel-
fogadja a kiválasztott jószáginak
a félretételét - mégis hazud -
egész örömmel adja által a leg-
elsőnek, aki érte többet ad.

OTTÓ

Mért könnyezett hát, hogy velem beszélt?

BIBERACH

Ez éppen a fő bökkenő! Uram,
hidd el, hogy asszonyink ravaszak illy
esetbe, mint az ördög, amidőn
az elragadni egy bűnöst törekszik.

OTTÓ

Ó, hát enyim Melinda!

BIBERACH

Nem hiszem.

OTTÓ

Nem?

BIBERACH

Mért akarsz elvenni egy szerencsét,
mellyet nem adhatsz vissza?

OTTÓ

Bíberách!

Mi lesz tehát ebből? Hisz' egyszer így,
máskor pedig másképp szólsz -

BIBERACH

Mert sem a
búdban, sem a szerencsédben soha
ok lenni nem kívánok.

OTTÓ

felbosszonkodván, megvetőleg:

Ostoba! *El.*

BIBERACH

egyedül.

A repkedő kicsinyke lelkek olly
sokan donognak a világban, mint
a szúnyogok; de vajon hol van az

az ember, aki abban elhitetné
magát, hogy *ő közikbe tartozik?*
Sokszor derék, ha egy illy ostobát
jól megzavarhat az ember, ámde úgy,
hogy *ő* megént más légyen kénytelen
zavarni. Rajta csak, kegyelmes Ottóm:
ugorj! de Biberáchod hátra áll.
S ilyen szegény egy ember? és pedig
uralkodó ember! Mégis kezében
a nénje szíve, akit egy nagy ország
fél -! Tartományok hát csak *machinák*,
amelyeket kis gyermek is megindít,
ha *félelem s reménység* mindenik
kereket helyén maradni kényszerít.

Gondolkozik.

Itthon vagyon tehát - *Melinda* a jel -
jó, jó! - de csak vigyázva. Meglehet,
Bánkhoz szegődök. *Ott van a haza,*
hol a haszon - s miért ne húzzam azt?
Hisz, aminek meg kell történni, az
anélkül is megtörténik.

Kiteként.

Ha! Más
oldalra a palásttal, Biberách.

IZIDÓRA
sietve jön.

Ő volt az! úgy-é ő -?

BIBERACH
vállat vonyít.

Kisasszony! Én
száraz reménnyel nem tudlak tovább
éltetni -

IZIDÓRA

Mit? - Leselkedő! Ezért
csaltad tehát ki titkomat -?

BIBERACH

Hisz' Isten
én nem vagyok - ha más szeret.

IZIDÓRA

Való

tehát? Melinda -

BIBERACH

És te is tudod?

IZIDÓRA

Ha mások észrevehetik, én legyek csak vak? - Biberách, ó, szólj, tudná magát Melinda elfelejteni?

BIBERACH

Talán. Hisz' asszony.

IZIDÓRA

dölfösen.

Asszony? Te érzéketlen ember! És te is tudod közéről e nemet esmerni -

BIBERACH

Megtanúltam, emberi elmém ezernyi baklövésivel.

IZIDÓRA

Melinda e szerint -?

BIBERACH

Asszony.

IZIDÓRA

méreggel.

S azok?

BIBERACH

Az ördögökkel is elenyelgenének, ha nincsenek körülöttök férfiak.

Kitekint.

Jönnek.

A legnagyobb hidegséggel ott akarja hagyni.

IZIDÓRA

szemét tenyerével elfedi.

Jaj a szemeknek, mellyek ezt
látják - jaj a szívnek, melly érezi! -
Ó Biberách, ne hagyj el!

BIBERACH

visszaballag.

Érted azt
is megteszem. De térj ki most előlök!
Egyetlenegy tanácsadásom ez:
kövesd Melindát, szép kisasszonyom,
s ne ess utánna *Ottónak* nagyon.
Sok férfiak - tudom magamról - az
ollyat, ki könnyű győzedelmet ígér,
azért se szívelik; de légyen a
meghódítás nehéz, már akkor ők
csak puszta büszkeségből is belé
szeretnek.

IZIDÓRA

megsértetve.

Ah, te szemtelen.

Elsiet.

BIBERACH

könnyű vállvonyítással.

Szegényke!

Szünet után

Kár ilyen egy csinos főért, hogy a
velő hibáz belőle! Benne van
szép két szem, amelly hódítón beszél;
szép ajkak, édesen beszélnek;
és még egy elcsábíthatón beszélő
szajkói nyelv - és minden, ami csak
beszélhet, azt beszél, hogy:
az ész hibázik, a fejecske kong.

Elkullog.

*

Melinda s Ottó belépnek.

MELINDA

Távozz!

OTTÓ

Melinda!

MELINDA

Távozz, mondom.

OTTÓ

Egy
szót csak, Melinda -!

MELINDA

Édes Istenem,
mi lett belőlle! -

OTTÓ

Énbelöllem?

MELINDA

Ál-
orcádból, undok ember! Ó, szerelmes
jó Istenem, be megcsalatkozték.

OTTÓ

Ó, én is - én is megcsalatkozték.

MELINDA

Kiben?

OTTÓ

Melindában. Midőn bejöttem ez
országba - mindjárt a szemembe tűntél.
Egy szív után esenkedék, hogy e
szívem' felosszam. A sok udvari
szívek között - bocsáss meg - a tied volt
legegyügyűbb, ártatlanabb, Melinda!

MELINDA

Úgy, úgy! Ezért kellett tehát nekem
ide jönni, és ezért nem ille Bánk
bán hitvesének a magányba lakni?
Mert udvarunknak nagy szüksége volt
tapasztalatlan együgyű szívekre? Ó,
ez fáj - kimondhatatlanul.

OTTÓ

Midőn

Fülöp király ölettetése végett
gyanúba jövén, szenvedésemet
elébeszéltem, oly szerelmes érzés
csillámla kedves könnyeidben -

MELINDA

Jaj, jaj tehát azon könnyeknek!

OTTÓ

Engedj

meg! Vak valék, mivel szerettem. Ottó
többé nem az, ki volt. Ottó oda
maradt Merániában: más terme itt
már általad, Melinda. Akkoron
levén teremtve, amidőn először
megláttalak; mint gyertya által a
világ lesz - úgy valék melletted, úgy
követtelek; s *levésemnek* legelső
pillanatában eltűnt *lételem*.
Vétek-e ez?

MELINDA

Ó, hogy én csak sírhatok!

OTTÓ

Melinda, kéméld könnyid záporát!
És mégis - esküszöm - drágák ezek
előttem és vigasztalói meg-
átkoztatott jövődömnek -!

Magában.

Helyessen

mondád, ravasz kölyök!

MELINDA

Sajnállak. - Ó
herceg! Szerelmem által egy lehet
csak boldog és szerencsés - az pedig
Bánk.

OTTÓ

Ó, bizony! az ő - egy boldog ember!
Sóhajtván, Melinda lecsüggő keze után hajol, s azt hosszasan homlokához nyomja.

*

BÁNK

az ajtócskán ismét visszajön.

Vad indulat, mért kergetsz vissza ismét?
Meglátván őket, tenyerét szeméire csapja.
Ó, véghetetlen szent könyörületesség!
Erős muzsika; Bánk megijedve szédeleg ki, vissza az ajtón.

MELINDA

Ah, oszlanak! -

OTTÓ

Csak egy szót még, Melinda!

MELINDA

Bocsáss!

OTTÓ

szavakat láttatik keresni.

Melinda! Ó, mért kell nekem
olyan nagyon szeretni, mint soha
még nem szerethetett egy szív is! Ó,
mért kell nekem csak nyögni ott,
hol minden érző szív megrészegetne
örömébe! - Mért hogy reményem szerencsém
vígóságait haladja, és szerelmem
olgy vágyakat nevelni kéntelen,
mellyek talán elmémtől fosztanak meg -!

Hevesen.

Lennél csak egyszer enyim, Melinda, úgy
az *álmot* utálnám, mivel szemed
szememtől elvinné - a *szelet*, mert elragadná
tőlem lehelleted' - s a *napvilágot*,
mert képedet csókolná tőlem el.
Eszelős szerelmem egy egészen új
világot álmod örültségiben,
melynek csak *Ottó* a lakossa és -
Melinda.

Letérdel.

MELINDA
megretten.

Térdepelsz?!

OTTÓ

Előtted, akit
imádok. Ó, engedd meg gyermeki
báb-módra minden gondolatjaim'
enyészni, és csak a *Melinda* édes
nevével agyvelőm betölteni.

MELINDA

S ő térdepel! - Bánk, Bánk, emlékezek
szavadra -

OTTÓ
felemelkedik.

Bánknak a szavára?

MELINDA

Arra.

Midőn kezem' megkérte, nem rogyott
ő térdre -! Szép se volt igen; de egy
Alphonsus, egy Caesar állott előttem.
„Szabad tekintet, szabad szív, szabad
szó, kézbe kéz és szembe szem, - minállunk
így szokta a szerelmes: aki itt
letérdel, az vagy imádkozik, vagy ámít!”
Ő mondta ezt, ámító! És bizony
Bánk nem hazud: s ezért megvet *Melinda*.

Egész bosszúval el akar sietni; de szemközt jön Gertrudis.

*

GERTRUDIS

az udvari asszonyokkal megjelen, s hol a bosszús Melindát, hol a magát feltalálni nem tudó Ottót nézvén, egy ideig megáll hátulról; végre szúrósan felszólal.

Hogy sokszor olly hívatlan érkezik
az ember! és

indulattal

mi volt ez itt,
Melinda?

MELINDA

keserűn.

Édes - multság -!

GERTRUDIS

Nem reményleném!

MELINDA

Minden lehet. Köszönöm, nagyasszonyom,
hogy oly kegyes valál s átláttad azt,
hogy *a bojóthi Melindának nem illik
falun magányban lakni, mert nagyúrné,*
s alkalmatosságot szerzél nekem
ezzel

Ottóra mutat.

sok édes multságra is -
Ó, mert hiszen Melinda együgyű!

Szinte illetlenül elsiet.

GERTRUDIS

ajkát harapva néz utána.

A kis majom harap

Szünet.

Negyed napig
előmbe nem bocsájtatik.

Járkál, végre az udvariakhoz szól.

Magam
fogok maradni -

Azok elmennek.

*

GERTRUDIS

Ottó! Hát mi volt ez?

OTTÓ

Kedves királyi néném!

GERTRUDIS

Félre azzal!

OTTÓ

Ő - ő -

GERTRUDIS

Mit ő? Mi ingerelte olly
nagyon fel őtet?

OTTÓ

Szívem.

GERTRUDIS

Szíved?

OTTÓ

Az.

GERTRUDIS

Ottó!

OTTÓ

Mi lelt?

GERTRUDIS

Azt kérded, bíborunk
bemocskolója?

OTTÓ

Istenemre -!

GERTRUDIS

Mit?

OTTÓ

Türtesd magad -

GERTRUDIS

Ki vagy te? És ki én?

Az én anyám s hazám Meránia
szült téged? nagy *Berchtold* vére így
fajúlt el?

OTTÓ

Egyszer minden utakat
számomra készíted - azután pedig meg-
gyalázol!

GERTRUDIS

A célod nem, de módjaid
útálhatom. Magam készíték utat,
mivel beteg testvérem megvidámítása
volt késztetőm; nem tiltottam soha
tőlled szerelmet! Vidámság, öröm,
minden csak a szolgálatodra volt;
s most fajtalan véred tilalmas úton
Melinda bírására csergedez.
Itt áll ím a gyűlöltetett; s az a
szép győzedelmes, kit meg kellett volna győzni,
amott megy - utálván ezt, engem is
kerül.

OTTÓ

De hallgass meg!

GERTRUDIS

Meráni herceg -
egy férfiú nem tud kifogni egy
asszonyszemélyen; s egy Gertrudis - egy
asszony tud országok felett megállni.

OTTÓ

No, jó! Tehát lemondok róla.

GERTRUDIS

Le-
mondasz? S te tudhatnád azt tenni? Úgy
lelkemre mondom, hát nem szeretted.

OTTÓ

Szerettem, esküszöm; de most eszem
szólt fel.

GERTRUDIS

Hazudsz! - Az a tűz, mellyet a
természet alkotott az asszonyok
szemébe, oly sebesen elragad,
hogy azt csak egy nyájas szó is dühös
lángokra gerjeszti, s az erőtlen ész
elhallgat: ekkor már az észbe bízni
csak annyi, mint egy nagy tüzet csupán
buzgó imádság által oltani.

OTTÓ

De könnyeit tekintvén -

GERTRUDIS

elkomorodik.

Sír is!

Keserűen elmosolyodik.

És
te rólla mégis le akarsz mondani?
Nem ösmered tehát az asszonyi
szív gyengeségeit? Sem a hanyatló
virtusnak e fogásait? - Hiszen
könnyezni kell, hogy áldozatja színlett
becsét nagyítsa, és a könny az a
gyöngy, mellyel a halálos-ágyba' fekvő
szép virtus ékesítettik! Ki ekkor
is még lemond, az oktalan - bolond.

OTTÓ

unatkozva.

Néném, tehát mi lesz kedved szerént?
Majd bíborunk bemocskolása, majd
Megvettetett szerelmem által a
rád háramolható szégyen gyötör.

GERTRUDIS

Tudd meg, kicsinylelkű, hogy e dolog
ha Melinda érdemét temette volna
el, úgy kikergettetni kész lehetnék
országaimból - és mégis, ha azt
megérni kellene, hogy reám mutatva
susogni hallanám: *ni, itt megyen
Gertrúd, az öccse kinek kontár vala
Melinda elszédítésében - Ottó!!*

OTTÓ

De Istenem! Tehát szólj, mit tegyek?

GERTRUDIS

Te engemet megláncolál, s magadnak
egy gödröt ástál; mostan mégis én -
én húzzalak ki abból?

OTTÓ

Csak te, ó
Gertrúdis, add tanácsodat nekem,
hogyan lehessen enyim Melinda szíve?

GERTRUDIS

elsárgulva visszarezzen.

Hallatlan!

Járkál; végre kikiált.

Asszonyok! - - Megyek.

OTTÓ

néném.

Kegyves

Ölelni akarja Gertrudist.

GERTRUDIS

visszalöki.

Hah! Vessz el itt arany kalitkád
ürében, árva bíboros teremtmény -
mit gondolok veled! -

Elsiet, az asszonyok követik.

OTTÓ

Ha!

A bosszúság és szégyen közt habozván, végre kikiált.

Bíberách!

*

Biberach belép, és parancsolatot vár. Ottó valamit akar mondani, de ismét abbahagyja, ki is akar menni, de nem bír magával, és végre az elmosolyodó Biberachon akad meg kérdő szeme.

BIBERACH

vállat vonít, Ottóhoz akar menni, de a kis ajtó figyelmessé teszi. Végre megfogja Ottó kezét, és az ellenkező oldalnak elejére kivezetvén, ezt súgja:

Eredj utánna - mutass előtte ki-
derült tekintetet - kérj engedelmet -
mondd, hogy sokat hallottál a magyar
feleségek állhatatosságáról - ez
csak próba volt. Örömeben még maga
fog a királyné elvezetni hozzá,
s a résztvevésig úgylis megpuhult
Melinda tán öleléssel is köszön
el nem rabolt bizodalmaért. Kikérsz
elútazásod végpillantatán
egy János-áldását üríteni.
Ott én leszek majd a pohárnok; a-
vagy légy magad, - ne, itt egy kis hevítő;

porokat ad által

emez pedig nénédnek altató.
Ha ezt az álom elszólítja onnan,
te vissza is mehetsz Melindához megént -
Elmosolyodik.

OTTÓ

megrázkodik az öröm, félelem és Biberach iránt való utálat s szeretet között.

Irtóztató! - de köszönöm. Úgy van! Ő
enyim bizonyly -

A királyné után siet.

BIBERACH

Hogyha bőkezűbb
lettél s fizettél volna, jobb tanácsot
is adhatnék. Most jobb lesz tartani,
jó herceg, a magyarsággal. - No, csak menj!

*Le akar egy székre ereszkedni, de mintha valami jobb jutott volna eszébe, halkal felemelkedik,
és a belépő Izidórának Ottó után mutatván, a más oldalon elmegy.*

*Izidóra fájdalommal néz mind a kettő után, azután elsiet Ottó után. Bánk bán előjön a rejtek-
ajtóból meztelen fegyverrel; magánkívül sok ideig tipeg-topog.*

*

BÁNK BÁN

Hogy e tetem fagyos, hogy e szemek
vakok, hogy e fülek dugúlva nem
valának! - Egy királyné és - Melinda -
ó, ó!

Hidegülve.

Megént lehellhetek, megént,
és érzem azt, hogy élek. A homály
eloszla - megvirradt - felébredék.
Irtóztató kilátás a jövő
nappalra! - Vond ki lelkem, most magad
azon setét ködből, melly eltakarta
előled a világot, s emberi
vak bizodalomba szőtt! - És ilyen asszony
őriz meg, ó magyar hazám? Hah! Egy
fertelmes asszony, kit hogy ördögi
érzésiben ne lephessen meg a
jobb ember, érthetetlenül beszél
kétféleképpen gondolatjait. -
De hát *Melinda!* ó! Hát a *haza!*
Itten Melindám, ottan a hazám -
a pártütés kiáltoz, a szerelmem
tartóztat. - Énrám bíz a szunnyadó
gondatlan, - énreám tevé le a
szegény paraszt elfáradt csontjait:
nem vélik ők a zendülést, mivel
Bánk a király személye, - esküszöm,
meg is fogok felelni ennek, és
habár tulajdon síromon fog is
a békességetek virágozni. -
Szedd rendbe, lélek, magadat, és szakaszd
szét mind azon tündéri láncokat,
mellyekkel a királyi székhez és
a hitvesedhez, gyermekidhez olly
igen keményen meg valál kötözve!

Úgy áll meg itt, *pusztán*, mint akkor, amidőn az Alkotó szavára a
reszketve engedő *chaos* magából
kibocsájtja. - Két fátyolt szakasztok el,
házamról és becsületemről. A
bocsánatot hörgés közt is mosolygom,
ha ötletetésem ezekért léssen! - Egy
ménkőcsapás ugyan letépheti
rólam halandóságom köntösét; de
jóhíreimet ki nem törölheti.

*

Második szakasz

Setét boltozat Petur házában. Hátul középen egy fekete asztal, melly körül Mikhál bán, Simon bán s a békételenek ülnek, sokan pedig körülöttük állanak. Petur bán az előlülő; a feje felett, a falon egy kép függ, mellyen egy, a trónuson büszkén ülő asszony látszik. Mindenik békételen mellett a székhöz egy béfedett pajzs van támasztva. Egy nagy függőlámpás világít. Az előbbeni éjtszaka.

PETUR

A hajnal érkezik, s még mind csak illy határozatlanúl? - Szorongatást okoz talán a jó szerencse? Vagy csak öszvetett kezekkel váraoztok, hogy majd helyettünk fog dolgozni a sors? Hát nem ti voltatok, kik olly mohon kaptátok érc-pohártokat, midőn vagy három órával ezelőtt ivék a magyar szabadság hosszú életére!? Úgy, úgy! Hiszen meg kellett volna azt gondolni, hogy csak akkor mernek a kis gyermekek mást megfenyegetni, a-midőn hiszik, hogy azt nem tudja senki.

SIMON

Boldog, ki hisz; mert meg nem váltja a jelenvaló kissebb rosszat talán rosszabb jövővel. Mi lesz hazádból akkor?

PETUR

Megállja még az a sarat.

SIMON

De mégis - úgy lehet, hogy elmerül.

BÉKÉTELENEK

dörmögve.

Igaz.

PETUR

Hah! - Ördög és pokol, biz úgy
kivántok itt világosíttatást, mint-
ha a dolog csak engem érdekelne,
és börtönökre tán építeni
magamnak egy uralkodást akarnék.

SIMON

Mikhál, te szólj.

MIKHÁL

aki szundikált.

No mit? - Csináljatok
mi tetszik, és ahol közeggyezéssel
megállapodtok, ott megeggyezek.

Ismét szundikál.

SIMON

Hm! Csalhatatlan a közeggyezés?

BÉKÉTELENEK

dörmögve.

Kérdés!

PETUR

Tehát ti szüntelen csak a
visszhangig vagytok e szórszálhasító
fontolgatásinak? Mért jöttetek
ide hát? vagy a pillantatnak közel-
létébe' kívánnátok visszamászni?
Ó, gyáva lelkek! Mondom: a jövő
éjjelre.

SIMON

homlokát dörgölve.

És olyan hamar?

BÉKÉTELENEK

nyughatatlansággal.

Hamar.

PETUR

Zárt néki, míg nekünk nem adja ő.
Tő asszonyok kezébe, nem királyi
pálcánk, - le onnan, édes asszonyom!

A felette lévő képet ellöki.

Egy oly teremtés, akinek nem ez
hazája, - cinteremjeinkben a-
kinek lenyúgodott szülői nem
tevék le csontjokat, - ki gyermeki
játékainkban is nem osztozott volt,
bennünket az vajjon szerethet-é?

BÉKÉTELENEK

elevenebben.

Nem! nem!

SIMON

De hátha mégis úgy lehetne?

PETUR

Hallgass, Simon! - Nem érdemes talán
az, ami játékon forog, hogy a
kockák vetésén kissé karjaink
fárasszuk?

*Felkapván a mellette levő pajzst, arról a takarót lerántja, és a címer rajta egy a trónus alatt
vérében fetrengő asszony.*

Im csak ide tekintsetek!

Nem érdemes mászásra e derék
szöllőgerezd? Nem érdemes, hogy a
király megént király legyen, s nyakunkra
ne hágjon a dölyfös Meránia?

*Mind bámulva vonják le mellettük levő pajzsaiokról a takarót s mindeniken az előbbeni címer
látszik.*

Egy véres asszony a királyi szék alatt. -
Nincs senki is? - No menjetek haza
tehát s vegyétek fel magatokra a
töredelmeseknek köntösét, ha ez
vétek; s zokogjatok, mint a bolondok,
kik vétkekért csapra ütik véreket -

BÉKÉTELENEK

felzúdulva kardot rántanak, s az asztalra csapják.

Sokáig éljen a magyar szabadság!

MIKHÁL

felütődik.

Mi az? Mi végződött?

SIMON

ingadozva.

Én nem tudom.

PETUR

egy szegletbe dobván a nálla levő pajzst.

Le a királyi székből, asszonyom!

BÉKÉTELENEK

Véressen is!

MIKHÁL

Mit? - Ó, nagy Istenem!

PETUR

Mi lelt, öreg? - Vagy úgy! Hát a jövő
éjjelre -

BÉKÉTELENEK

Pártütés!

MIKHÁL

felugorván egyik székről a másikra tántorodik.

Hah! Pártütés?!

PETUR

Utálatos beszéd! Nem pártütés -
Kicsikort szabadság! - Csak nyugodj, öreg.

MIKHÁL

Ó, nyughatatlan éjtszakám! Simon,
Petur - ti - emberek! - Irtóztató
álomba rengettetek el engemet.
Mikhál - öreg! Mi lett belőlled? Ébredj!

Magát mejjénél rázza.

PETUR

Csak csendesedj! Neked semmit se kell
csinálni -

MIKHÁL

Ó, bán, bán, ez már gyalázat!
Simon! Simon! Te is közöttök? Ó, nem!

SIMON

De hátha mégis -

PETUR

Ő is fegyveres
társunk -

MIKHÁL

Csalárd vagy bán: az én öcsém ő!
Uram, Teremtőm, szánj! Mire
jutottam?

Térdre esik.

Irgalom meg irgalom,
irgalmas Isten. Ah, hová jutottam!

Elhanyatlik.

SIMON

felfogja.

Bátyám!

PETUR

No, hagyd el, üljetek le csak.
A vének ollyak, mint a gyermekek,
kik mindenért sírva fakadnak. Nem is hal
ő meg.

SIMON

De hátha mégis úgy lehetne -?

AZ ŐR

kívül.

Ki vagy?

SZÓZAT

Szabad magyar.

AZ ŐR

Mi jelszavad?

SZÓZAT

Melinda.

PETUR

Jön.

BÉKÉTELENEK

Ki az?

SIMON

Melinda?

*

BÁNK BÁN

betoppan.

Bánk.

Az Isten e gyülekezet álmódott
céljával, az ha elsül, és igaz jó!

PETUR

Nem álmódott ez, elsül, és igaz jó!

BÁNK

Úgy hát szerencsét kívánok.

PETUR S A BÉKÉTELENEK

Köszönjük.

MIKHÁL

feleszmélkedvén Bánkhoz siet.

Bánk, kedves, édes öcsém! Isten hozott
egy ősznek oltalom-pajzsúl! Te ments
meg engem e haramiák közül.

BÁNK

kardjához kap.

Haramia?

BÉKÉTELENEK

Hogyhogy?

PETUR

Semmitől se tarts, bán!

BÁNK

De hát mért reszket ez az ősz?

PETUR

Mivel

csak gyermek.

MIKHÁL

égre vetett szemekkel.

Ó, uram, bocsásd magadhoz
e gyermeket, s adj neki jó éjszakát!

BÁNK

Öreg, világosíts meg e dologban.

MIKHÁL

Úgy vélekedtem, hogy Peturnak egy
vitézi társaság lesz célja, mint-
hogy a *kalandosok* már elhagyatnak.
Azonban képzelhedd érzésimet,
midőn felébredék, s kiáltani hallom:
Le a királyi székből! - Pártütés!

BÁNK

egészen kirántja kardját.

Való tehát?

PETUR

Nem egészen. Csak hogy egy
asszonynak engedelmeskedni nem
fogunk.

BÁNK

S miért?

PETUR

Miért? Miért? Te kérded
azt, bán? Szegény lélek, sajnálhatom
szép gyengeséged.

BÁNK

Gyengeségemet?

PETUR

Ne erőszakoskodjál magadon! Tudom
én jól, hogy elvesztette lelked egy
részét arany nyúgalmának. - Panaszát
nem hallod elnyomattatott
hazádnak, és nem látod, mint potyog
hazádfiának orcáján le könnye?
Ez a merániaknak izzadoz;
amaz merániaknak a hasát
hízlalja vérverejtékével; ez
bőrét siratja, mert merániak
takargatják be abba testeket.
Román ugyan csak zendítő vala,
meg is fizette *Zavichosztnál* halállal!
De a szegény *Miciszlavic Miciszláv*
mit véte, e meráni büszke asszony
hogyan tartományait kívánja el?
Bánk bán! Barátim! A szülők Polyák-
ország felé néznek kisírt szemekkel,
mert tán fiúk Endrével ott veszett,
azért, hogy egy ötesztendő gyerek
nyerhesse a galíci tartományt.

Légy boldog, Endre! Ha te királyi pálcád
kezébe adtad asszonyodnak, és
jószágodat dicsérni hallván, úgy veszed
incselkedését, mint jó pénzt - ime:
alattvalóid így segítenek.

BÁNK

S mit véte nektek e meráni asszony?

PETUR

Ó, bán! Ez a derék asszony nagyon
értett azon közönséges szokáshoz -
de engemet csak nem fog lépre csalni -
jól tudta ő azon mindennapi
fogást, mikép kelljen az alattvaló
nagyoknak orrára az édes reménység
üveg szemét nevetve tenni fel;
de úgy, hogy azt ők észre sem vegyék -
az olyanoknak, mint te vagy, nagyúr,
ő rang, ígéret és aranyhegyek
zacskóba zárt *szelével* el tudá
mázos kegyelmét osztogatni,
s a jó bolondok, hogy helyét találják,
kiveték zsebekből önvagyonjokat.

BÁNK

Amit magok vetettek el, királyjok
vérén vegyék meg azt ismét?

BÉKÉTELENEK

Nem úgy van.

PETUR

Mi a királyt imádjuk, - ámde egy
Endrében - egy férfiú-királyt imádunk.
Meráni asszony nem kell itt soha.

BÉKÉTELENEK

Nem, nem!

PETUR

Görög, gubás, bojér, olasz,
német, zsidó, nekem mihelyst fejét
a korona díszesíti, mindegy az,
mert szent előttem a királyom, és az
asszonyt becsülöm - ah, de mégis annak
én engedelmeskedni nem tudok.
Nem, nem tudok, mint Endre a királyunk! -
Midőn Posonvárbán Erzsébetet
általvevé Lajos thüringi herceg
számára a követség - ó, miképp
állt ottan ő! Egész ország csupán
nyelvén lebegni láttatott: *Köszöntöm
uratokat (így szolt), mondjátok neki,
hogy ezen csekélységgel elégedne meg;
ha Isten éltet, még idővel a leg-
több drágaságokkal fogom tetézni.* -
S kirakta a szörnyű sok kincseket,
amellyeken Thüringia elvakult.
Hogy álla ottan Endre, hátul egy
szegletben - Endre, a magyar király! -
Pirulva morgott a magyar, s te Bánk
a köntösét rántád, hogy előbbre menjen. -
Sírt bennem a lélek, hogy a pazarlást
szemléltem, és minden magyar szeme
könnyekbe lábbadt. - Honnan volt az a kincs?
Bánk, nem felelsz? - Tulajdonunkat el-
vevé, od'adta a hazájabéli
cinkossinak, s kihúzta a szegény
magyarnak a kezéből a kenyért, s azt
megette a meráni fegyveres.
Lerontatá atyáink várait,
s meráni fegyverest rakott oda;
elszedte hivataljainkat és
a pusztá *bán* névvel cifráza fel.
Eckbert, az öccse, alig törölte le
Fülöp királynak a vérét kezéről,
s itt a scepúsi földet elnyeré.
Berchtold az üstökét se tudja még
befonni, s már érsek, bán, vajda, s Bács-
Bodrog megyékben főispán leve.
Bánáti *Bertalan* kihal fimag
nélkül: s ez az asszony egy jött-ment *Jerindó
di Vegliát* atyjafiává teremt -

BÁNK

Igen - de Ráskai Demeter, pohárnok -?

PETUR

megütözik, s ajakát harapja.

A sógorom? Hm! A derék s haszont-
hajtó pohárnok a vámot valóban
elnyerte Újfalun, mert szorgalommal
töltötte a királyné kancsóit. - Sokáig éljen!

Egy kancsót magasan felemel, azután kiönti a földre.

MIKHÁL

A gyermekek tapossanak anyjokon,
midőn az atyjok messze tartományban
fárad szerencséjek miatt? - Gonoszság!

PETUR

Minő szerencséért? Hogy enged egy
asszony kevély áhítozásinak
s Kálmánnak, a fiának, hogy dobot,
vagy egy kicsiny kürtöt nyerhessen - úzi
Galíciából el Miciszlavict?

BÁNK

És így hazátok elbúsúltjait
játszani akarjátok, s királytokat
úgy tenni a királyi székre, hogy
Gertrudis estén szíve megrepedjen?
Fájdalmaiban megölni érzeményit.
hogy társitoknak könnyeit soha
se lássa többé, - egyszersmind szeretni
is, ölni is szándékoztok; mivel
Gertrudis éppen a király maga! -

PETUR

Ne élne vissza hát azzal s ne kapna
vasas marokkal a magyar javak
közé; mivel részemről én bizonynyal
orrára kész vagyok koppintani.

BÉKÉTELENEK

Mi is!

BÁNK

De ő azért mégis csak az marad.

PETUR

No, nekem ugyan nem az! Ha egyszer ő
rabló, királyném is megszűne lenni -
ezt esküszöm, míg Endre élni fog.
Meg kell erősítenie régi (szent
első királyunktól kitett) szabadság-
béli jussainkat; vagy ha megmutatja,
hogy a hazám boldogságán segít
ezen szabadság eltörlése - egy szót
se szóllok: ámde míg ez a szokás,
e század, Árpád vére, a magyar
érzés, magyar javak virágzanak,
mindaddig azt fogom kiáltani: üsd az
orrát, magyar, ki bántja a tied'!

BÉKÉTELENEK

Üsd, üsd!

BÁNK

S ezen szokást tekintve, mi
szükség setétben bódorogni? Ha
törvény s szokás szerént cselekszettek, nem
csak én, hanem minden magyar segítő
kezét sietve nyújtaná. -

MIND

Peturon kívül, mintha hályog esne le szemekről.

Igaz.

BÁNK

csendességgel.

Az őseink becsülettel s vitézi
lélekkel estek egykor el kicsiny
vagyonoknak elnyeréséért, vagy inkább
értünk: s mi azt mostan magunk javára
tartsuk hazánknak omladékain?
Azokon; mivelhogy zendülésbe nem
fog-e kiömleni az ártatlanok-,
a felebarátjainknak vére is? melly
bugygása közben fogja a szabadság
jajos tüzet átkozni - hörgeni.
És tagja légyek e rossz társaságnak
itt én is? Ártatlan vért ontani
segítsek? És abban eszköz legyek, hogy

jajgasson a szabadságunk miatt
szegény magyar hazám?
Az élteket s a nyúgodalmokat
kockára tégyük polgártársainknak,
kik, mint szülőinket, bennünket is
tápláltak! - És miért? Mivelhog ez
asszonyinak a hatalma büntetetlen
teszi azt, mit a közönséges zshivány
talán fizetne életével is?! -
Vétkül tulajdonítsuk azt neki,
hogya feleketét jobban szeretné,
mint a magyarságot? - Ha németek
között közületek király lehetne
egyik, nem elsőbb volna-e előtte
még ott is a magyar?

BÉKÉTELENEK

gondolkodva, dörögve.

Hisz az való.

BÁNK

És ennek ellenét kívánja még-
is mindenik; sőt azt akarja, hogy
úgy tégyek én is. - Nem, magyarok! Soha
azt tenni nem fogom. Való, hogy engem
az emberek bolondozása meg-
mulattat; ó, de a vérekbe és
az életekbe forró ösztönöm
markolni nem kíván, se játszani.
Hogya Bánk leüljön a setét szövetség
gyász-asztalához, ahhoz nem csekélyebb,
mint bánki sértődés kívántatik.

BÉKÉTELENEK

egymásra nézvén.

Jól, jól beszél.

PETUR

Nem jól beszél, ha mondom.

SIMON

Ispán! De hátha mégis úgy lehetne? -

BÁNK

Ha olly hatalmatok lehetne is,
mint volt *Leventa-* vagy pedig *Kupának* -
de nekik is elsült-e?

SIMON

Mikhál! Gyerünk!

MIKHÁL

örömmel.

Öcsém!

BÉKÉTELENEK

mind felkerekednek.

Gyerünk!

PETUR

Pokolba! Hát talán nem
esküdtetek meg itten?

BÉKÉTELENEK

ismét le akarnak telepedni.

Az való!

BÁNK

Kérlek, ne bántsd őket! különben én
tőlük fogok kívánni *eggyet* itt
mindjárt. Ne engedj jönni annyira -
úgyis felelned kell még egyre - *egyre*,
mely örülésre hoz: de félre ezt
most egyszer! - Emberek, jertek velem!
Előbb való a hit parancsolatja:
Istennek a kenettje egy királyi felség.

BÉKÉTELENEK

Bánkhoz állanak.

PETUR

eleikbe futván.

Az Istennek kenettje Endre, nem
Gertrúd! Ez a rabló az nem lehet!
Azért csak érjem el, torkon fogom,
s királyi széke kárpitjának a
zsinórrival fojtom beléje lelkét.
Mint vízözön zúgok mindenfelé,
s ahol találok, ottan rontom össze
ez asszony annyit átkozott fejét.

BÁNK

Várdán, belőled most a nemzeti
rút gyűlölet, nem az igazság beszél.
Jertek velem, magyarok! Szánjátok őtet,
mert nem gonoszságért gyűlöl, hanem
azért, mivel más más köntöst visel.

MIND

Gyerünk!

PETUR

Kiholtak szabadítóid, ó,
te vasravert hazám! No, nyeld le a bilincsed
jajgatva, s edd magadnak a halált!
Nem kényszerítelek - magam is tudok
hóhérja lenni azon útalatosnak!

El akar.

BÁNK

Megállj! - Ezen haza- s felségárulót
láncokba verjétek - parancsolom,
én, a király személye, én - maga
parancsol Endre, a király!

PETUR

Bánk lábaihoz hajol.

Királyom!

BÁNK

elérzékenyedve felemeli.

Petur, Petur, kedves bátyám, ölelj meg!
Látod, hová tud téged csak neve
is vinni Endrének! Ládd, mint buzogsz
érette, mégis a szívét akarnád
kitépni! - Hát jut-é eszedbe még a
testvéri-háború? Te ott is - - Endre
pártján valál, - s midőn jószágitat
elszedte *Elmerik* király -

PETUR

Eressz!

BÁNK

Hozzám jövel szökésed éjjelén,
még egyszer elmentünk a cinterembe
együtt - lerogytál ott atyádnak a
sírára, s azt mondád: „Igazad vala
atyám, - az Isten nem segít soha
felkent királyok ellen! Nem maradt
semmim, csak egy szívem: már legyen a
föld, mellybe' nyugszol, akárkié; de sírod
ölelése s e mondás enyim marad.”

PETUR

Bánk nyakába esik.

Öcsém! - az Isten nem segít soha
felkent királyok ellen! - Már legyen
akárkié a föld és a vagyon -
egy szív *marad*; s így - szent haza, *békesség!*

MIND

Bánkhoz tolakodnak.

Az - békesség! -

MIKHÁL

Öcsém! Uram, Teremtőm!

BÁNK

mintha mind egybe akarná ölelni.

Ó Endre! Győzedelmeskedj te bár országokon: de ilyen győzedelmet mint Bánk neked nyert most, nem nyersz soha!

AZ ŐR

kívül.

Ki vagy?

SZÓZAT

Szabad vitéz.

AZ ŐR

Jelszód?

SZÓZAT

Melinda!

BÁNK

Melinda! Ó, ki gyógyít engemet meg?!

MIND

egy oldalra tolódnak.

Hah! Árulás!

*

BIBERACH

jön.

Csak Biberách.

BÉKÉTELENEK

Hah! Halj meg!

BIBERACH

nyúgodtan visszalép.

No lassan! Ejnye milliomm! Biz úgy nekem estek, énhelyettem hogyha itt más állna, tán a nyavalya is kitörné.

Kedves vitézek, csendessen! Biz az
ördög nem alszik - ej, szégyen, gyalázat
kardot ragadni!

Csalfa alázódással.

Egy magyar csak egyik
bajúsa végével pokolba űzhet
egy ily szegényke németet.

SIMON

Melinda!

MIKHÁL

Hol loptad el húgomnak a nevét?

BIBERACH

Ahol magát más lopta: a királyné
dombérozó mulatságában.

BÁNK, MIKHÁL, SIMON

Ember!

BIBERACH

No hadd beszéljem hát magam ki; de -

Igazán megszeppenve.

Ördögbe is! Valóba, most eszem
fel kell tekerni - átkozott hajón evez szerencsém,
s elül, hahogy reája nem vigyázok.

BÁNK

Kóbor, hogyan jött a Melinda név
nyelvedre?

BIBERACH

Páh! Tehát mégsem tudod?
De igaz! Hisz a királyné prűszkölő-
becs-rang-porától egész bolondulásig
elszédültél te. No, de szó ami szó,
ők szépen is fogának a dologhoz,
úgy mint: „Nagyúr-ej-Bánk bán-így, meg így!
nem illik, ország első nagyja, hogy -
így, meg-meg így.” - Felhozta hát ide
szép együgyű feleségét a nagyúr,

bármint dörömbözött szerelme-féltő
nagy szíve.

BÁNK

Ember!

BIBERACH

Csak csendessen, ó,
bán! Most az egyszer úgy kell már viselni
magamat, hogy a hajlandóságodat
megérdemeljem; mert ebül leszek.
Ládd, bán, sokan tudták ezt a regét;
és ha igazat kell szólni, addig én is
sípot faragtam nádatok között,
míg benne ülhettem, s hiú szemekkel
néztem magam körül - nevetve mást.
Véletlenül így tanultam azt ki, a-
mit szorgalommal sem tudtak sokan.
Ispány uram, te oly merőn tekétesz
reám, s nem tudod, hogy csak ezen éjtszakát
lett volna szükség el nem lopni Bánk bán
nagyúrtól, és hogy addig, míg ti itt
vele vagytok - otthon Ottó és Melinda -

MIKHÁL, SIMON, BÁNK
egyszerre.

Melinda, húgom? Fattyú! Megöllek!

BIBERACH

Ezt ugyan bizon
szolgálatomra nem reményleném.
Ládd, bán: királyod a kezébe adta
egész hatalmát; s így hogy egyikének,
vagy másikának útjában ne légy,
el kelle ország-vizsgálásra menned.

PETUR

mérges kacajjal emeli fel ökleit.

Gyalázat! Ellágyulhattam?! - No, Bánk,
hát nem kacagsz velem?

BÁNK

összecsapván kezeit.

Pokolbeli

irtóztatóság büntetései -
földünkre jöttetek hát már? Hiszen
ni, itt világos egészen, amit én
üres fejű ki nem tudtam találni! -
El, a királyhoz - a császárhoz - a
pápához elmegyek, s hogy elpirúljon,
lerántom e parázna bíborosról
a szép álorcáját kacagtatón.
Ó, légy velem hidegvér, légy velem!
Ne hagyj el állhatatosság! hogy merőn
nézvén szemek közé, becsületes
tekintetennél elvakúljon a
szentségtörő. Meggyilkolom ott előtte
a bíboros gazembert; és ha a
vesztőpiacra hurcolnak, kiáltom:
Azért jutott hóhér kezébe Bánk, mert
hitvesse virtusát bosszúlta meg!

BIBERACH

Páh, milliom! Bizony tán nem tudod,
hogy csóka csóka-társának szemét
ki nem kaparja? Mert ám mintsem olly
nagyot bakázzon a bíbor, bizonynyal
előbb feláldoznak tíz Bánkot is.
De gyilkod is haszontalan fened:
az utakat jól tudjuk elállani;
vesztőhelyet se fogsz te látni, hogy
ottan rikólthassál, - az ily rikoltót
titokba szoktuk ám eloltani.

BÁNK

Német! Te megnyitottad a szemem!
S illy kábaságot akartam tenni? - Nem!
Szeggel szeget! Hisz *a tilalmas és
megengedődhető* ravaszkodás
úgy állnak el, mint a *hazug s igaz*.
Megmenthetem talán még - nemde? Ó,
szólj Biberách, lehetne még talán
meggátlanunk? Szólj, szólj!

BIBERACH

öklét összeráncosított homlokához nyomván, igen mély, de rövid gondolkozás után.

Talán. - Gyerünk!

BÁNK

Ember! Ha még késő nem volna - ó,
angyal! szerezd meg üdvösségemet. -
Ne menjetek széjjel mindjárt barátim,
hogy megtaláljalak, hahogy talán
lehetne szükség rátok.

Mikhálhoz.

Ősz, remélj
egy nyugodalmas éjtszakát.

MIKHÁL

Uram,
Szent Isten! Adj te!

MIND

morogva.

Ámen. Úgy legyen.

SIMON

Szabadítsd szerette húgomat, Melindát!

BÁNK

Csak egyszer ötlet a kezem közé
vehessem, ó, mikép fogom kacagni
a gyáva herceget; s ha húsomat
lerágja a kerítő asszony akkor,
még csontomon is elviszem Melindát.
Egy elhagyattatott helyen legyen
inkább kenyéren s vízen, mintsem itt
pompába bíbor és a hermelin
bemocskolásra eszközül vettessen,
s szolgáljon egy bujának, akinél még
drágább s becsesb előttem a kutyám.

El.

BIBERACH

maga eleibe dörögve, követi.

És - jó ez is. Csak egyik nyerni fog!

El.

PETUR

egy ideig merően nézi mindnyájukat, akik elgondolkodtak.

No - üljetek le hát - azt mondta, hogy
maradjatok. -

MIND

székekhez ballagnak, leülnek, s az asztalra békételenül könyökölnek. A többiek körül-körül a fal mellett levő padokra telepednek, és vagy térdekre bókolnak, vagy fejeket hanyatt a falnak támasztják.

Jó, jó. Maradhatunk.

MIKHÁL

Bojóth! Bojóth! - Kopácsolásokat
lelkem mennyasszonyi ágynak gondolá;
pedig becsületünknek egy koporsót
szegeztek. Ó Melinda!

Bánatossan lehajtja fejét, s végre elszunnyad.

SIMON

mellé ül.

Még hiszem,
tán jóra fordulhat minden! -

Maga elébe néz.

De hát
ha nem? Kevély spanyol szív, hol maradsz? -
Hamar tűnő örömmremény, mi vagy
te? Játszi képze a kívánczó
észnek: mosolyg s - meghal -

PETUR

az ablaknál egy székre vetette magát.

Jó éjtszakát!

MIND

anélkül, hogy megmozdulnának, dörögik.

Jó éjtszakát!

PETUR
magába morog.

Virrad. - Nem úgy, nem úgy,
ti földi istennék! Ne gondoljátok azt,
hogyminden irtózik hatalmas hangotoktól!

Hirtelen visszatekint.

Hát alszotok?

MIND
lassabban.

Jó éjszakát!

PETUR

Aludj,
Mohón kilobbant hazafiság -
Elragadtatva néz ki a hajnalcsillagra.

Dicső fény-
csillag!

Hirtelen gúnyolva.

Lopott fény! - Ej! -

Lassan.

Jó éjszakát!

*

Harmadik szakasz

Melinda szobája

BÁNK

az asztalnál állva kezére bókolt.

Hazudsz!

MELINDA

előtte térdepel.

Igen; mióta hitvesed megszűnt Melinda lenni, mindenik vétek lehetséges. Hazudik? Ó! ó, vajha angyalom lehetne az.

BÁNK

Mit térdepelsz? Az Isten nincsen itt - állj fel! Beléphet egy meráni állat, és azt hihetné: őtet illeti.

El akar menni, de ismét visszajön.

Hát nem cselekszed?

MELINDA

térdein eleibe csúszik.

Ölj meg engemet,
Bánk, ölj meg engemet -

BÁNK

S egy semmi asszonyt!

MELINDA

Ó Istenem! De én nem az vagyok.

BÁNK

Ártatlan? És az udvar nyelve e névvel nevezte-é becsületem?

MELINDA

Nem, azt ne mondja az udvar; mert hazud
mindenkor - ez ne mondjon engem annak.
Ah, én szerencsétlen személy vagyok!

Lerogy a földre.

BÁNK

felemeli.

Szegény szerencsétlen Melinda!

Merően néznek egymásra.

Mit

akarsz? Mi kell? Tehát te engemet, mint
egy *Tantalust* az el nem érhető
végcél után csak hagysz kapkodni? - Sírsz?
Felelj; de szóval, és ne így! Hiszen
szép könnyid elbúsíthatná az ég
lakosságait, s az angyalok magok
szánnák kigördüléseit. Elveszek, s én
így férfi nem vagyok.

Elereszt.

Mégsem hiszek. -

Ottó s Melinda egyaránt örültek! -

MELINDA

térdeit csókolja.

Bánk, Bánk! Taposs meg legalább engemet!
Én büntelen vagyok. Ó, ne mondd meg ezt
testvéreimnek: nem feleség - anya.

BÁNK

belök egy oldalajtót.

Te átkozott kis alvó, mit mosolyogsz?

MELINDA

sikoltva felugrik.

Ember, tudod te, mit mondtál fiadnak
most? - Átkozott! -

Merően néz maga elébe.

Atyaátok egy anyáért!

BÁNK

Mint vándor a hófúvásokban, úgy
lelkem ingadoz határtalan
kétség között, s eszem egy nagy óceánban
lebeg, veszejtve minden csillagot.

MELINDA

Atyaátok egy anyáért! - Kábaság!
Ha a szegény hold férjhez adja szép
leányait, mondjátok, hogy királyi
lakadalma van két nyíl-lövésnyire.

BÁNK

Boldogtalan!

MELINDA

Jó név. Pokolbeli
tűz ége csontjaimban, s a királyné
aludni ment - álmos volt. Ébredezz!
Add vissza gyermekem, te nagy királyné!

Elsiet.

BÁNK

Menj, menj hová a történet viszen! -
Úgy, úgy! Aludni ment - álmos vala.
Helyes, helyes, meráni asszonyom! - Nap!
Küldd oktalan Phaétonod, hogy a
világot öszve, meg-meg öszverontván,
pörköljön engem is pokolra le! -
De, Istenemre, lehetetlen mégis ez -
nem! Nem lehet! Tanácsot álmod e
szív, s a kimérhetetlen irgalom
által susogja azt a jó reménység
lelkembe: nem lehet. - Setét remény!

Karjait kinyújtja az ablakon, ölelve.

Ne rontsa ezt el a világod, ó

Auróra!

Hiszen Melinda úgyse tudja, mit
beszélt - - Ég és föld! De hát ki az
oka, hogy szegény nem tudja, mit beszél?! -
És a királyné álmos volt! - Nem-é?

Megijed.

Ha!

Melley gondolat lesz agyvelőmben első
zsenyéjekor már meghatározás? -
Épülj fel! Izmosodj meg, gondolat! -
Veled épül ismét csak fel, örök lenyugtom
felett, megéltedő becsületem!

El akar.

*

IZIDÓRA

felszakaszt egy oldalajtót, s dőlössen kilép.

Kiállhatatlan!... Elfelejtkezél
rólam, gyalázóm? Úgy hát zárodát
kitörve karjaimmal, megmutassam,
hogy *Bendeleiben Egenolf* vére foly
ereimben? És - nagyúr, ki adta azt a
hatalmat, engemet hogy itt bezárj?

BÁNK

csak maga elébe néz.

Ha engemet Prometheusom csak egy
hangyának, és az égi tüzet talán
még abba is sajnálva, egy hideg
szerszámnak alkotott meg volna, úgy
szolgálatodra tán lehetne hangom -

IZIDÓRA

Nagyúr! *királynénak barátja* a nevem.

BÁNK

elébe mutat.

Nézd, nézd az árnyékot - hallgass oroszlán,
az a királyné - ó, hazug! Csak árnyék.

IZIDÓRA

Bán, bán, mi lelt téged? - Nagyúr, mi lelt?
Könyörületességből felelj -

BÁNK

Ki innen!

IZIDÓRA

Megengedek, mert meg vagy háborodva.

El akar.

BÁNK

Egy szót csak irgalmas lélek: hiszem,
éjjel Ottóval még a multság
után soká beszélt a királyné -?

IZIDÓRA

És a kegyelméből csaknem kijött:
De majd *Melinda* megbékélteté.

Elsiet.

BÁNK

Kígyói nyelv! - Megbékélt; álmos is volt!
Szépen kidolgozott csalárdkodás -
így megcsalva egy pokolbeli
kísértet által, akitől levésekor
már úgy megundorodott az Alkotó,
hogy félben hagyni dolgát kéntelen volt.

*

TIBORC

bizodalom s félelem között besompolyog.

Bánk bán, nagyúr, jó reggelt!

BÁNK

Útonálló!

TIBORC

Igazán? Lehet meglátni képemem?

BÁNK

Minek is becsület emberek között!

TIBORC

Való igaz: megöszült a fejem.

BÁNK

Miért?

TIBORC

Időm eljárt, jaj s panasz közt.

BÁNK

Azért teremtettem -

TIBORC

Köszönöm. Ma már
nem háborogsz úgy, mint az éjtszaka.

BÁNK

Munkálkodó légy, nem panaszkodó -

TIBORC

Ó, Istenem! Tekénenél csak egyszer
házamba - élve látnád a panaszt
előtted. Mért valék becsületes!
Holott gazember lévén, mostan is
tied lehetnék -

BÁNK

Melly boldogtalan
az, akinek bármely bilincsei
boldogtalan módon oldóznak el!

TIBORC

Ó, mint örültem, hogy *szabad levék!*

BÁNK

Mikép örültem én *bilincseimnek!*

TIBORC

Hiszen való, hogy jó is az; de már
miólta a merániak -

BÁNK

Ha!- ó!

TIBORC

Sok pénzre van szükségek: és mivel
mi annyit adni nem tudtunk, tehát
sovány nyakunkra *ismaélitákat*
ültettek - ez már égbe kiált.

BÁNK

Piha!

TIBORC

Míg túrhetém, túrtem becsületessen:
most már gazember is lennék, de késő -!
Ősz fő, kiszáradt kar, - hová megyek?

BÁNK

Haramia, - nincs itt más kigázolás.

TIBORC

Ma éjtszakán először kezdtem el
próbálni azt a mesterséget; ó,
hiszen beteg feleségem és öt éhes
porontyaimnál szívem majd kiugrott.
De látja Isten, hogy nem értem azt.
Lenn a királyi ház előtt soká
ólálkodék. Vígán valának abban,
és sokszor azt vettem csak észre, hogy
nyelvem kiöltém, mintha azt akarnám
felnyalni, amit ott fenn ellocsoltak.
Akkor lopózkodtál be a kapun -
hallám az őrzővel beszédedet -
én is tehát utánad mentem, és
mivelhog az meg tudtam mondani:
ki ment be olly titokba, mindenik
azt hitte, hogy Bánk bánhoz tartozok.

BÁNK

Pih! Minden e szerént tehát hamis
s megcsal, - keresse bár az ember, a-
hol akarja - legtisztábbnak mutassa
magát, de egyben mégis mocskos az.

TIBORC

Mért bélyegez meg a szükség velem!

BÁNK

De hogyha jól meggondolom: maga
a tiszta hívség, ó - de, ej, mi meg-
gondolni is való van itten? a
hívség? Kísértet, melyről minden ember
fecseg; de még nem látta senki is.

TIBORC

No, édes Istenem! Ismét azt hiszem, hogy
velem beszél -

BÁNK

Beszélj, beszélj; igen
jól hallom én panaszod; de a magam
panasza is beszél -

TIBORC

Uram Teremtőm,
még a nagyúrnak is van? - No, hát
nem vétek a szegény Tiborcnak, egy
titkos szövetségben hitét letenni.

BÁNK

Ha! - Ezt hogy elfelejthetém - Istenem!

TIBORC

Van más kigázolás? - Vitézkedést
ugyan ne várjanak tőlem; de hisz'
a háborúban szabad fosztani.
E gondolat legjobbnak látszatott.

BÁNK

búsan néz ki az ablakon.

Magyar hazám! -

TIBORC

A jó merániak
azt háború nélkül is megteszik; mert
hisz' a zsidók eleget fizetnek; a-
kiket tulajdonképpen tán nem is
lehetne embernyúzóknak nevezni, -
nyúzásra bőr kívántatik, holott
azt a merániak magok lehúzták
már csontjainkról; így tehát ezek
a húsba kéntelenek bemetszeni -
Igaz, hogy a metéltetett sikólt; de
hisz' arra nem szükség hallgatni, csak
haszon lehessen. S a nagyasszony -?

Keserű megvetéssel lódítja el a kezét.

BÁNK

fejét az ablakfához nyomván.

Ó!

TIBORC

Ő cifra és márványos házakat
épített; és mi - csaknem megfagyunk
kunyhónk sövényfalai közt -

BÁNK

Átkozott!

TIBORC

Ő csorda számra tartja gyűlevész
szolgáit, éppenséggel mintha minden
hajszála egy őrzőt kívánna; sok
meránit, olykor azt hinné az ember,
hogy tán akasztani viszik, úgy körül
van véve a léhűtőktől; s mi egy
rossz csősz alig tudunk heten fogadni.
Ő táncmulatságokat ad szüntelen,
úgy, mintha mindég vagy lakadalma, vagy
keresztelője volna: és nekünk
szívünk dobog, ha egy csaplárlegény az

utcán előnkbe bukkanik, mivelhogy
a tartozás mindjárt eszünkbe jut.
A jó merániak legszebb lovon
ficáncolódnak, - tegnap egy kesely,
ma szürke, holnap egy fakó: - nekünk
feleség s porontyainkat kell befogni,
ha veszni éhen nem kíváncozunk.
Ők játszanak, zabálnak szüntelen,
úgy, mintha mindenik tagocska benne
egy-egy gyomorra volna áldva: nekünk
kéményeinkről elpusztúlnak a
gólyák, mivel magunk emésztjük el
a hulladékot is. Szép földeinkből
vadászni berkeket csinálnak, a-
hová nekünk belépni sem szabad;
s ha egy beteg feleség, vagy egy szegény
himlős gyerek megkívánván, lesujtunk
egy rossz galambfiat, tüstént kikötnek;
és aki száz meg százezert rabol,
bírája lészen annak, akit a
szükség garast rabolni kényszerített.

BÁNK

Hogy úgy van!

TIBORC

Ők monostort, templomot
építenek, hol úgy sípolnak, úgy
megzengenek, hogy a szarándokok
táncolni kéntelenek a sáros utcán;
nekünk pedig nincs egy jó köntösünk,
melyben magát az ember egy becses
védszent előtt mutathatná meg a
templomban.

BÁNK

Ó, buzogj vér! Csak buzogj!

TIBORC

Hahogy panaszkodni akarunk, előbb
meg kell tanulnunk írni; mert az illy
szegény paraszt az úr elébe nem
mehet be többé - úgy rendelte *Béla*
király, s merániak hasznát veszik -
hisz öszvekarmolázná a szegénynek
patkója a szép síma padlatot!

S ha tán utolsó fillérünkre egy
törvénytudó felírja a panaszt,
ki írja fel keserves könnyeinket,
hogy jó királyunk megláthassa azt. - -

BÁNK

Te Isten!

TIBORC

El kellene pirúlniok,
midőn ezüst-arannyal varrt övek
verődnek a lábszáraikra, mert
véres verejtékünk gyümölcse az.
Lelkemre mondom, egy halotti fátyolt
kötnének inkább a hasokra, - leg-
alább csak úgy külsőképp is mutatnák
a gyászt azon szegény nyomorútlakért
kiket kiállhatatlan sajtolásaikkal
a sírba döntenek -

BÁNK

Tűrj békességgel -

TIBORC

Tűrj békességgel, ezt papolta az
apáthurunk is sokszor: boldogok
a békességesek, mert Isten fiainak
hívatnak, - úgy de tömve volt magának
a gyomra. Istenem! Mi haszna? Ha
szorongat a szegénység, a pokolt
nem féljük - a mennyország sem jön oly
szép színben a szemünk elébe.

BÁNK

Kirontjuk a korlátokat, lezúzzuk
a jó barátot, ellenséget; és
aztán ha célra értünk, sírni kell csak;
szánom keserveiteket, emberek!

TIBORC

nevetve.

Te szánsz nagyúr? Ó, a magyar se gondol
már oly sokat velünk, ha zsebe
tele van - hisz a természet a szegényt
maga arra szánta, hogy *szülessen, éljen,*

*dolgozzon, éhezzen, sanyarogjon és -
meghaljon. Úgy van, úgy! Esmérni kell
az élehetetlenek sorsát, minek-
előtte megtudhassuk szólni is.*

BÁNK

haraggal tekint reá, de szemé Tiborc homlokán lévő sebhelyen akad fel.

TIBORC

észreveszi, s kevés hajával igyekszik eltakarni.

Huszonhat esztendő előtt vala ez -
még gyenge ifjanc voltál - Jáderánál
egy rossz velencei akart tégedet s
atyádat - Ej, hisz' az régen vala!

BÁNK

Tiborc homlokát, megölelve, mejjéhez szorítja, majd egy erszényt nyom a markába.

Engem s atyámat - menj, menj, menj Tiborc.

TIBORC

Szép pénz; de adhatsz-é hát mindenik
szükölködőnek? Visszaadja-é
ez a halottakért hullt könnyeket?
Ha mást nem adhatsz, úgy annál, kinek
adsz, még szegényebb vagy. Vigyázz, hogy egy
zsvány, tömött erszényeiddel együtt
ne lopja el nagylelkűségedet.

BÁNK

méltósággal.

Tiborc! Tiborc! Kivel beszélsz?

TIBORC

térdre rogyik.

Uram-
isten! Hisz' azt akarom, hogy *vesszek el*.
Én nem vagyok gonosztevő, - azért nem
bátorkodom magamat előlni, mert az
Isten haragjától félek!

BÁNK

Tiborc!

Menj, menj; keresd fel asszonyomat, s ha meg-
találtad, úgy jöjj, s várakozz reám.
Haza mentek - ott megmondhatod, hogy él
még Bánk.

TIBORC

Igen - kedves szomszédok! *Él még Bánk, atyánk* - fogom kiáltani.

Sírva elmegy.

BÁNK

Atya? - *Úgy* - ez is még hátra van.

Megáll a belökött ajtónál.

Ha! Fel,

fel puha ágyadból, gyermek, nehogy megvesztegessen udvarunk szele.

Bemegy.

*

BIBERACH

jön.

Bán! Asszonyod magánkívül futott el.

Az oldalszobába besiető Bánk után néz; azután egész maga alkalmatosságával le akar ülni, de a visszajövő Bánk tekintete visszatartóztatja.

BÁNK

az álmos kis Somával jön vissza.

Ne sírj, ne sírj gyermek, hisz egyszer akkor *ébredni* kell.

Vezetvén kifelé.

Menj tigrisek, fenevadak közé, szelídíts hiénát,
s ha mindened feláldozván nekik,
hálaadással megnyalják kezed -
öleld, szorítsd melledhez, és kiáltsd
örömmel: ó, mégis találtam *embert!*

BIBERACH

Bán! Örülést mutat tekinteted!

BÁNK

Tudom, tudom: de hallom is közel-
létét eszem lerontása hír-
kürtjének, és azért kívánom azt
használni addig, míg egészen el nem
veszejtem.

El a fiával.

BIBERACH

És magam maradjak itt!

Utána néz, utána járdogál.

De nem hiszem bíz' én, a gyáva herceg
hogy boldogúlt. - *Gyanú kínozza Bánkot.*

Leül.

Egy sincsen a sok emberi indulat
közt, melynek oly kevésbe kerüljön a
képzelt lehetőség általöltözése
az igazra, mint a szerelemfáltásnak.

Maga eleibe nézvé, egymásra tett lábait lógatja.

Biz úgy.

*

OTTÓ

lihegve fut be.

Jó, hogy talállak - ó, de mért hogy itten
talállak, itten Biberách?

BIBERACH

felemelkedik.

Igen.

Olly sárga a herceg. Hogy jött ide?

OTTÓ

Tudom-é, hogy? - És te Biberách is itt?

BIBERACH

Igen. Te reszketsz, jó uram! Mi baj?

OTTÓ

Segíts, segíts!

BIBERACH

Hogyhogy?

OTTÓ

Néném kerestet.

BIBERACH

Az semmi sem.

OTTÓ

De hátha mégis -

BIBERACH

hát menj el. - Úgy

OTTÓ

Ő kerestet; érted ezt?

BIBERACH

Értem.

OTTÓ

Melinda ott van, Bánk is itthon.

BIBERACH

Láttam.

OTTÓ

Melinda - reszketek.

BIBERACH

bizony - Soha

OTTÓ

Nem a nagyúrtól - nem az egész
országtól; én csak rettentő királyi
nénémtől irtózok; mert hogy gyanút
ne tenne, Myska bán által kerestet.
Elmenjek-é? Hová menjek?

BIBERACH

*Csak amely
hely legközelebb van hozzá: ott nem is
keresnek. - Édes hercegem, de hát
mért félsz? Talán vétetted ellene?*

OTTÓ

Te kérded azt, tanácsadó? te?

BIBERACH

És
volt annyi lelked azt követni, herceg?

OTTÓ

Csúfolsz, csavargó?

BIBERACH

szepegve.

Megesett a dolog?

OTTÓ

elfogódva szegezi a földre szeméit.

BIBERACH

Hallgatsz? - No - élj szerencsésen.

OTTÓ

Hová?

BIBERACH

Elég nagy a világ.

OTTÓ

Engemet akarsz
elhagyni? - Rémítón fogok fizetni
gazemberes tanácsodért.

BIBERACH

No, még
e volna szép! - Én szabad ember vagyok.

OTTÓ

Reszkess!

BIBERACH

Miért nem? Gondolod, hogy a felháborított tengert meg fogod állítani, hogyha egyszer egy habocskát

- magát érti -

vessződdel el tudsz széjjel ütni? Mit? - No, nézd ezen kevés haját.

Maga hajából igen keveset morzsol ujjai közé.

Nem is méltó azon kis fáradságra, mellyel ki lehetne rántani - ha most ennyivel meg tudnám szerencséd váltani, hidd el, azt nem tartanám méltónak e csekély erőre.

A legnagyobb hidegséggel.

Még gyermekekhez nem bocsátkozék le, miolta csak megszűntem hinni azt, hogy a tanítómnak vesszőitől reszketne minden ember. Jobban esmérsz, jó hercegem, mintsem hogy azt reméld, hogy Biberáchtot egy mesés manó is el fogja tán mindjárt rémíteni.

Első bejöttöm a világra megölt már egy anyát, s bús tékozló atyám gyűlölni kezdett, - én is rajta kezdtem gyűlölni minden embert. Néha jól megöklözém. Egyszer végre feladott. Bűnöm bocsánatjáért, ölni, a Szentföldre kellett volna mennem; és az atyám megitta volna addig otthon minden vagyunkámat. Nem mentem.

Akkor

bedugtak egy klostomba; hogy pedig még életemben szentté lenni kedvem nem volt, kiszöktem a falak közül. Minden vagyon nélkül, köszönhetem, hogy ott tanultam; s így az emberi vakságból éltem: - elég az ostoba! - Ritter, paraszt, szegény, úr, hercegek lettek barátjaimmá, és csak egyszer forrt szinte a torkomra. Nem kívánom, hogy többet úgy legyen.

Menni akar.

OTTÓ

eláll szeme, szája.

De olly hideg-
vérrel?

BIBERACH

Miért nem? Én beüthetem hús
vérrel Lucim nyakába kardomat,
hát tégedet miért ne tudjalak
hús vérrel itten hagyni? - Hogyha úgy áll
előttem egy valaki, mint férfiú,
biz' úgy ijedni meg tudok magam
is - most nem.

OTTÓ

A nyugalمامat tekénts, d,
és adj tanácsot e zavarba, kérlek.

BIBERACH

Hahogy te is szavadnak embere
lettél, s beteljesítted volna szép
ígéretid - legengedelmesebb
lett volna Biberách. A sok jutalmat
özönnel ígérted, mely egykor a
vénségemen segítsen: és - nem úgy lett.
Tudván, hogy a hasonló emberek
kények szerént várják meg a tanácsot,
kétféleképpen adtam mégis azt,
és rajtad állt abban választani.
Most hát sziszegj azon gödörben, a-
mellyet magad véstél magadnak. Azt
csak meg fogod nekem bocsátani,
hogy érted én is abba esni nem
kívánczok?

OTTÓ

S valóban olly gödörben
lennék? Tanácsolj, Biberáchom! Ó,
ha vallomásomat kívánod - ím
megesmerem, hogy vígyázatlan
voltam; de nem, sőt oktalan.

BIBERACH

Mi, mi?

Még oktalan? - Ti földi istenek,
soha oktalan nem tesztek semmit is;
az égi Isten adja nektek az
ő csalhatatlan bölcsesség-malasztját!
Kérdezd, s megesküszik reá akár-
mely embered. - Te mindenféle földi
s mennybéli bölcsességek öszvesége!
Igy hát hogyan lehetsz te oktalan?

OTTÓ

Ember! Csak egy szót még, vagy egy nyomot
tovább, s fejed lábadnál fog heverni.
Bolondokat lelhetsz; de engem a
szerencse itt uraddá tett -

BIBERACH

kissé megdöbben.

S miért

tartóztatod tehát intésedet, hogy
végére járjon életemnek? Úgy,
úgy, ölni tudtok, jó urak: bezzeg
ha életet tudnátok adni, akkor
érdemlenétek meg az uralkodást.
Még eddig egy kevésre becsültelek,
de most idétlen rémítésedért
megvetlek. Útálnám magam, ha abban
a hiedelemben hagyhatnálak el,
hogy testi-lelki híved voltam: engem
csak a haszon kötött hozzád -

OTTÓ

Vitéz!

BIBERACH

Ne félj, uram; hiszen nem esz meg a
nagyúr, - való, hogy éktelen dühös
lett, amidőn a dolgot felfedeztem -

OTTÓ

kardot ránt.

Még ezt is? Ördög! -

BIBERACH

mosolyogva kardmarkolatjára teszi kezét.

OTTÓ

gyengülve ereszti le kardját. Biberach megy. Ottó segítségért akar kiáltani.

Hej!

BIBERACH

Ne szólj - uram!

Hidegen visszatér.

Én elmegyek. Te megfogathatol.
De jól tudod, hogy én egyedül tudom:
ki volt Fülöp királynak gyilkolója! - -

Megy.

OTTÓ

elhanyaglik.

Várj, Biberách - ne menj! Várj, várj!

BIBERACH

elballagva.

Soha!

OTTÓ

rimánkodva siet a hátra se néző után.

Várj, várj.

Midőn utolérte, ledöfi.

Pokolba veled alávaló! -
A holt Fülöp nem fog reám kiáltani.

Elsiet.

BIBERACH

visszafordulván, kardot rántott Ottóra, de elgyengülve botlik azon keresztül a földre.

Pih! Ez gyalázat. - Átkozott! Halálos
ágyad felett kétségbeesésedet
kacagja árnyékom. - Gyilkos! Segítség! -

*

MYSKA BÁN

jön többekkel.

Rejtsd el magad, herceg, kér a királyné.
Hol van? Szavát hallottam. - Hej! Mi ez?

BIBERACH

Ottó dőött le - hátul - ó, segíts -
gyógyíts - azért nagy dolgokat fogok,
bán, felfedezni, melyek a királynét
s hazádat illetik.

MYSKA BÁN

Hazámat? - Ó,
hozzátok őtet frissen hát utánnam!

Felemelik Biberacbot, ki a kezek közé hanyatlik.

*

Negyedik szakasz

A királyné szobája

GERTRUDIS

az asztalnál ül mély gondolatban. Az udvorniknak - ki az asztal megett áll s egyik kezében egy már megolvasott levelet tart, a másikban pedig egy világtörténet-könyvét kinyitva - a levelet kivéven kezéből, feláll, megnézi s ismét visszaveti az asztalra.

Csak szúnyogok - csak szőnyeget nekik. - -
Elég -!

UDVORNIK

beteszi a könyvet, és néz a királynéra.

GERTRUDIS

De hol van Ottó? - Törnek ő-
rá; mert öcsém.

Az udvornikhoz.

Már elmehetsz.

UDVORNIK

leteszi a könyvet az asztalra, s meghajtván magát, elmegy.

GERTRUDIS

az ablakhoz menvén, kinéz.

Napest! -

Az asztalhoz megy, felvévén a könyvet, végigpergeti ujjain, s ismét leveti.

Hogy nem lehet *Solon s Lycurgus* - asszony!
Immár ki háborgat megént?

*

IZIDÓRA

jövén, távúl meghajtja magát.

Kegyelmes

Nagyasszonyom - -

GERTRUDIS

Leány! Szerencse, hogy
te vagy, - megént büntetnem kellene.

Kezét nyújtja.

IZIDÓRA
megcsókolja azt.

Köszönöm. Igaz, hogy rendelésedet
tudtam, mivel be nem bocsájtatik
még maga Melinda is. De egy kegyelmet
jövök kikérni -

GERTRUDIS

Szólj.

IZIDÓRA

Bocsáss hazámba.

GERTRUDIS

Izidóra!

IZIDÓRA

Én ez országodba úgy
jöttem be egykor, mint egy asszonyi
szép érdemünkkel büszke lány; de az
ma meggyaláztatott: azért tehát
e büszkeségem megmaradt darabját
engedd hazámba visszavinni még!

GERTRUDIS

Ha hazudsz, leány -

IZIDÓRA
letérdepel.

Nem, Istenemre, nem!

Nem!

GERTRUDIS

Szólj!

IZIDÓRA

Szerettem Ottót -

GERTRUDIS

Mit beszélsz -
a herceget?

IZIDÓRA

Nem, Ottót, a vitézt: de a
vitéz bemocskolá magát, s azért
a büszke német lány a bíborost
is megveté.

GERTRUDIS

Leány, az én öcsémet?

IZIDÓRA

Azt.

GERTRUDIS

Állj fel!

IZIDÓRA

megteszi.

Olly igen szerethetém
még akkor is, hogy megcsalt engemet:
de már ma félénk gyilkossá leve.

GERTRUDIS

Az én öcsém félénk gyilkos leve?!

IZIDÓRA

Szemérmemet meggyőzve, mindenütt
nyomában voltam estve ólta. - Hogy
téged, nagyasszonyom, Melinda mellett
az álom elfogván, feküdni mentél -
előmbe jött lihegve Bíberách;
s midőn lefektedet megtudta, kért,
hogy menjek el Melindához, mivel
italt adott mindkettőtöknek Ottó.

GERTRUDIS

Ha!

IZIDÓRA

Én futottam; nem hozzád, mivel
ez altató volt csak - futottam Ottó
herceghez és Melindához hamar. -
Rendetlenül láttam kifutni onnét
a herceget. Szemmel tartván, alig
értem Melinda ajtajához, amidőn
egy durva lábdobogás riaszta fel.

GERTRUDIS

No -

IZIDÓRA

Vállamat ragadta egy erős
kéz, - belökött Melinda ajtaján,
s előttem állott Bánk bán -.

GERTRUDIS

megmerevedik, végre halkal mondja.

A nagyúr?!

IZIDÓRA

Melinda felsikoltva elhanyaglott -
én fagyva álltam, mint egy utazó
az égnek első dördülésekor.
Mindent kivallottam: mellyért bezárt egy
oldalszobába, - szabadulásomért
ott váraoztam hasztalan. Segítség
után akartam az ablakon kiáltani
már; s ím kacajt hallottam fel. Szemem
világa elveszett. - Hajnalban egy
idegen szobában - rajtam a kacaj! -
Iszonyú erőt érztem karjaimban,
és felszakasztám Bánknak ajtaját.

GERTRUDIS

Bánk itthon -

IZIDÓRA

Ó, királyné! Ez gyalázat!
Eressz hazámba: hiszen ez itt marad.

GERTRUDIS

Ottó.

IZIDÓRA

Kevés időre alattomosan
megölte ritter Biberácht -

GERTRUDIS

Ezt is?

Ottó! -

IZIDÓRA

Szerencsétlenségembe kezdtem
esmélni udvarod - milyen mohon
kap a gyalázaton, hogy gúnyolódjon!

GERTRUDIS

Ottó! Meránia!

IZIDÓRA

Midőn elvivé
leányod' a követség - engemet
ittén hagyattál -

GERTRUDIS

Berchtold nemzete!

IZIDÓRA

Jó *Bertha*, légy leányom anyja, mint
én anyja leszek a tiednek! - azt
mondád te akkor jó anyámnak. Ó,
kegyes nagyasszonyom! Hazámba vágy
a szívem, és az ott vagy, hol a
holtteste nyugszik annak, akinek
az életem s lelkem felébredését
köszönöm.

GERTRUDIS

Dicső kinézésim!

IZIDÓRA

Nagyasszony!

Hidd el, királyi udvarodra nem
vagyok én teremtve. Itt nekem hideg,
lármás, világos minden, olly nagyon -

GERTRUDIS

Izidóra.

IZIDÓRA

A magányosságnak édes
ölében voltam én nevelve, ott
tanultam esmerni egy jobb világot. Ottó!

GERTRUDIS

Átok reád, fiú, ki örök mocsok
közé keverted a hazádat!

IZIDÓRA

Ott

fogok talán én megnyugodni; vagy
könnyezni, elfelejteni.

GERTRUDIS

Izidóra!

Jöjj máskor el. -

IZIDÓRA

Reménylhetek?

GERTRUDIS

kezét nyújtva, anélkül, hogy elfordítaná egy helyről szemeit.

IZIDÓRA

Királyné!

GERTRUDIS

széjjelnéz, s valamin nagyon láttatik gondolkodni.

Az egy halál -

IZIDÓRA

mohon megcsókolja a kezét.

Minden keserveinket
elüzi, és a sírban a sebek
is mind begyógyúlnak. - Mosolyogj remény!

El.

*

UDVORNIK

jön.

Nagyasszonyom -

GERTRUDIS

egy futó pillanattal.

Jöjjön Melinda.

UDVORNIK

De -

GERTRUDIS

elmerülve.

Uralkodás! *Parancsolás!* - Minő
más már csak ennek még a hangja is,
mint - *engedelmeskedni* - hát minő
ez még *valóságában?* - Egy Magyar-
országba'! Majd Polyák - Podólia,
aztán Velence, a kevély Velence -
Európa harmadába!

Szédülni láttatik.

Gyenge lélek,
szédülsz? - Pirulj! Ha egyszer annyira
segítne Endre fegyvere, semmivel
se lenne szédítőbb, mint mostan ez.

Elevenebben.

Törvényt kiszabni, és úgy lenni e felett,
miképpen a nap sok világokon! Csak ez
is elfelejtetheti velünk rövid
életünknek álmatlan sok éjszakáit -

- az udvornikhoz -

Ha! Mégis itt?

UDVORNIK

Mikhál bán jönne be
erővel is -

GERTRUDIS

Melinda.

UDVORNIK

Jól vagyon.

El.

GERTRUDIS

Saját eszünket s akaratunkat a
legostobább köntösben is annyira
szentté teremteni, hogy azt egy egész
ország imádja: önmagunknak *az*
lehetni, aminek *szeretjük*; és
másnak *parancsolhatni*, *lennie*
az, aminek *kell lenni* - átkozott! Mitől
foszthatsz meg, Ottó, még tán engemet!

*

MELINDA

hirtelen bejön, megáll, merően néz.

Ez a magyar királyné?

GERTRUDIS

Kérdezed?

MELINDA

Úgy, úgy, ez a kevély királyi asszony!

GERTRUDIS

Eszelős!

MELINDA

Hiszed, hogy reszketek?

GERTRUDIS

Mi kell?

MELINDA

Mi? Kérdezed? Nem, nem! Lehetetlen az!

GERTRUDIS

Micsoda?

MELINDA

Hogy álmos a - rabló!

GERTRUDIS

Esze-
veszett! Megengedek. -

MELINDA

Késő az immár!
Add vissza egy anyának gyermekét -
add vissza testvérnek testvéreit -
Add vissza férjét e tökéletesen
megrontatott beteg lelkeknek is.

GERTRUDIS

Szánlak.

MELINDA

Köszönném, hogyha elhihetném.
Nincs, aki szánjon - nincs, nincs, nincs! - Midőn
kifutottam a sárkány elébe, még
Bánkom se jött utánam - szegény!
Azt vélte tán, hogy nálla nélkül is
elmenni tudnék lakodalomba. - Ó, jaj!
Fejét kezei közé szorítja.

GERTRUDIS

megijedve néz rá.

Hah! Istenem - Melinda!

MELINDA

Csak ne lennél
az, ami vagy: megátkoználak. Ó,
ti a szegény Melinda jó nevével
ma egy egész familiát töröltetek
az üdvözülhetők sorából el.
Átkozza férjem azt az esküvést,
melly engemet hitvessévé teve, -
Átkozza a szerette gyermeket,
mert a bojóthi Melinda szülte azt -

GERTRUDIS

csenget.

Udvornik, a nagyúr! -

UDVORNIK

bámúl.

Itthon?

GERTRUDIS

Siess!

Udvornik el.

GERTRUDIS

szelíden.

El kell az udvarunk hagynod, Melinda.

MELINDA

El, el? Helyes!

GERTRUDIS

De minden lárma nélkül.

MELINDA

Semmit se félj, hogy pompásan hagyom
el! - Gazdagon jövék abba; és
koldúsi módra költözök ki abból -

GERTRUDIS

Szegény Melinda!

MELINDA

És - te tudsz így szólani?

GERTRUDIS

kezet nyújtja a csókolásra.

MELINDA

nem fogadja el.

El ezzel a szennyes kézzel!

GERTRUDIS

Melinda!

MELINDA

Nem csókolom, - nem is csókolhatom
azon kezet, mely utat nyithatott
lelkem kirablására. Úgyde hát
ki állhat a pestisnek ellene,
hogyan el ne terjedjen?

GERTRUDIS

Te oktalan!

Tudod, hol és kivel beszélsz?

MELINDA

Veled,

koronák bemocskolója! Aki meg-
loptad királyi férjedet, - kitépted
kezeiből a jobbágyi szíveket,
árúba tetted a törvényt - nyomád a
nyomorúltakat, - mártírrá tetted az
erkölcsöt és

- sírva fakad -

testvéri indulatból
egy szennytelen nyoszolyának eltörése
végett, királyházban bordélyt nyitottál.

GERTRUDIS

az oldalajtón kikiált.

Ha! Asszonyok!

MIKHÁL
szava kívüül.

Melinda!

MELINDA
térdre esik.

Istenem! - -

Ne hagyd bejönni őtet - csak ne most -
ne hagyd, királyné!

Eleibe mászik.

Mind csak kérdezé
odakinn, *miért sírok*, s fehér hajával
törölte könnyeit, hogy nem tudá
meg tőlem azt. Ha benned emberi
érzés vagy, ne öld meg őtet ön-
gyalázatoddal! -

Háborodva.

Mondd, hogy a menyegző
két nyíllövésnyi - az Bánk és Melinda.

GERTRUDIS
a bėjövő asszonyokhoz - méltósággal, de mégis valamennyire szánakozva.
Vigyétek e szegény tébúltat el!

MELINDA
Mindenható, ments meg kerületétől
minden tapasztalatlan szíveket.
Mennek.

*

MIKHÁL BÁN
betör - egynéhány udvornikok visszatartják.

Gyilkoljatok meg, hogyha sírva kell az
ajtó előtt itt az igazságnak el-
aludni, amíg bébocsájtatik.
Meg kell ezennel tudnom, hogy mi lelt,
Melinda -

MELINDA
Félre! Félre! Eresszetek!
Kiszalad, az asszonyok követik.

MIKHÁL

Hurcoljatok hát sírba engem is!

El akar menni.

GERTRUDIS

Maradj!

Int az udvornikoknak, kik eltávoznak.

Hová ragadott indulatod?

MIKHÁL

Mi lelte húgomat? Miért szalad
előlem el, - mint atyját, úgy szeret.
és mégis elfut -

GERTRUDIS

Nem tudod, miért?

Szünet

Tehát miért kéredzkedél be hozzám?

MIKHÁL

Ni, szinte elfelejtém - Istenem!
A húgom, és - ez -

GERTRUDIS

Ez? Mi ez?

MIKHÁL

Követség -

GERTRUDIS

Micsoda követség?

MIKHÁL

Ó, jaj, jaj! Az eszem,
mint éjtszakáim, felzavarva van
a környülállások boldogtalan
ösvényin.

Hirtelen.

Óráim kiszabva vannak!
Csak egy szavadba fog kerülni, és az
irtóztatón megindult sors golyóbisa
más jobb nyomon fog hengeredni el. -
Tekénts magad - tekénts országodat -

GERTRUDIS

Miért?

MIKHÁL

Hogy azt még kérdezed! - Kezem
reszketve tészem öszve.

GERTRUDIS

Talán
miattam? - Én nem reszketek.

MIKHÁL

De én
országodért: te reszkess éltedért.

GERTRUDIS

Mit? Éltémért? Tán nem vagyok királyné?

MIKHÁL

Légy hát azoknak anyja is, kik engem
hozzád bocsájtottak -

GERTRUDIS

Kik?

MIKHÁL
megütözik.

Kik? - kik a
hazaszabadító névvel bélyegezték
meg magokat.

GERTRUDIS

Undokság!

MIKHÁL

Úgy hittem ez
előtt csak egy órával én is ezt; de
kik már azólta elérték volna a
célt, váraoznák kéréssemre.

GERTRUDIS

Pártos!

MIKHÁL

Az nem vagyok; mert itt nem állanék.
Ó, töltsd be kéréseket, és egytől egyig
a lábaidnál láthatod.

GERTRUDIS

Mi kérést?

MIKHÁL

letérdepel.

Nézd - így fogok beszélni. Nem vagyok
magyar, tehát nem is gondolhatod,
hogy részrehajlás vagy haszon beszél
belőllem: ó, add vissza híveidnek
azt, amit elraboltál -

GERTRUDIS

Balgatag!

MIKHÁL

A nyugalom, békességet és
az életen való gyönyörködést -
a volt vagyont, a testi-lelki meg-
elégedést, fazékok mellől a
fát; ételekből a húst és ágyokból a
szalmát -

GERTRUDIS

Ha!

MIKHÁL

Mert biz ezt raboltad el,
s od'adtad a saját hazádbeli
udvornikidnak.

GERTRUDIS

felkapja a levelet - erősen megnézvén Mikhált - ismét visszaveti. Csöndesebben.

Állj fel és beszélj,
mint ember emberhez.

MIKHÁL

feláll.

De jobban is
megmondhatom: Te ok nélkül bocsájtád
el hivataljaikból a magyar
alattvalóidat s tiéidet tevéd
helyekbe - és lerontatád az ősi
szép várakat s od'adtad a tulajdon
felekezetednek.

GERTRUDIS

szünet után félútálattal.

Ó, nem esméred
te a magyart még!

MIKHÁL

Sőt igen: sem a meg-
bántást, sem a jótéteményt soha
el nem felejtí a magyar - de főképp
felekezetednek.

GERTRUDIS

fellobban.

Ősz ember, kik a
békételenkedők?

MIKHÁL

Meg akarsz ijeszteni -
pedig tekintessz ősz hajszáimra.

GERTRUDIS

S ha arra én tekintni nem fogok?

MIKHÁL
megdöbben.

Úgy - elbeszéllem, mért őszült meg így:
itt van az előljáró beszéd -

Áradó könnyeit törölgeti.

no, már
jó éjszakát szívem végnyúgodalma!
Nem hinni látszol, s tántoríthatatlan
megállni, mint minden kevély eszű.

GERTRUDIS

Úgy?

MIKHÁL

Ez lopá el tőlünk mindenünket.
Nem volt utolsó a bojóthi faj
spanyol hazámban, és pajzsunkon a
taréjos egyfejű sast esmeré
régől sok ellenség. Már férjfiak
valánk öcsémmel, amidőn anyánknak
született ez a Melinda. Szép
volt, mint az erkölcs. Ekkor szült nekem
is egy fiat feleségem. - Ó, ti szép
napok! Ti édes éjszakák! - Ehol
jövének egyszer a *mohádik*, és
a maurusok hatalma a spanyol
földön megént egészen eltenyészett.
Minden csak azt kiáltá: „A mohádik! -
Nem messze vannak a mohádik!” - Én
szunnyadtam, és - de hátha csak mese?
mondá az én nehezen hívő öcsém.
Így egyszer egy boldogtalan éjszaka
elvette mindenünket - nemzetünket -
barátjainkat - ős Bojóthot és -

Elfojtódik.

egyetlenegy fiamat, reményemet,
lelkemnek egy gyönyörűségét, virágzó
ifjúkorában. Boldogok szülőink,
kik már előre elköltöztek! - A
hajam kitépve, futottam a halál
elől, mivel Simon megölt fiamnak a
testével oldalam mellett futott.
Nem akarta eltemetni; mert soha
sem hitte, hogy megholt: de ah, midőn

Melinda elfáradván, jajgatott
a test felett - midőn erőtlennül
én ott feküdtem, és ő gödröt ásott -

GERTRUDIS

Ember! Ledólsz - erősödj!

MIKHÁL

Majd - igen.

Tenyérével mázolgatván legörgő könnyeit.

Fájdalma meghaladta a saját
fájdalmamat, - kezével véste a
sírt, mintha csak maga akart volna abba
belé feküdni. Így találta ott
bennünket egy magyar, ki *Elmerik*
királynak a spanyol *Constantiát*
vivő követségéhez tartozott -
Kunrád, a nagyúrnak édesapja.
Alig tudák Simont felvonni onnét -
fájdalma meghaladta a saját
fájdalmamat! S én azt mostan neki
háláadatlansággal -

GERTRUDIS

belevág szavába.

Egyike

a pártosoknak!

MIKHÁL

Hát ki mondta azt? -
Szegény öcsém! Én voltam árulód!

GERTRUDIS

Fedezd fel őket!

MIKHÁL

Hallgatásra tettem
le esküvésemet.

GERTRUDIS

Hát mégis egy
az öszveesküdtek közül -?

MIKHÁL

Fiam

sírára esküszöm, hogy nem vagyok.
De ők mohón kívántak bánni a
dologgal és - Melinda volt eszemben -
kértem, hogy addig csak halasztanak,
míg nem beszélnek veled: hanem
meg kelle esküdnöm, hogy egyikét
sem árulom közülök el -

GERTRUDIS

Oktalan!

Első hited mindég királyodé!
Udvornik!

Udvornik belép.

Őrizetet! - Tüstént Simon
bán elfogattasson.

Udvornik, beszóllítván őrzőket, elsiet.

MIKHÁL

Ha meg találják

ezt látni -

GERTRUDIS

Lássák, és irtózzanak -
Gertrudis ingadozhatlan áll.
Vigyétek!

MIKHÁL

Engem? Asszony!

GERTRUDIS

Esztelen!

Nem fogsz talán csak átkozódní, hogy
az életemet kívánom őrzeni?
Öcséd kivallja majd

- *gúnyolva* -

mivelhogy ő
nem esküdött meg. Ó, így megcsalva
saját teremtményemtől - a magyar
se tette volna ezt... Vigyétek!

MIKHÁL

néhányszor előrevont hajfűrtjeit nézván, visszaveti.

Ősz

fejem! Illy gyalázat - ó Simon! -

GERTRUDIS

Hisz ötet

átkozhatod -

MIKHÁL

magát rendbe szedvén.

Fiamnak sírja mellett

fájdalma meghaladta a saját
fájdalmamat. Jó éjtszakát! Te nagy
sorsodban elvakúlt kevély eszű,
reszkess szerencsédtől! - jó éjtszakát.

Az őrizet közt ellézung.

GERTRUDIS

merően néz utána.

Reszkessek a szerencsémről? Miért?
Gertrudis a *szerencsétől* legyen
reszketni kénytelen -?

UDVORNIK

bejön.

A nagyúr!

GERTRUDIS

döbög.

Ne még! -

Jöjjön.

Udvornik el.

GERTRUDIS

Szerencsémről? - -?

Kinéz az ablakon.

Vitézi módra méssz

le, szép nap! - Ah, hol illy halál? Eredj,
eredj! Utól nem érlek - én csak asszony
vagyok.

*

BÁNK

belép morogva.

Helyessen, Istenemre, az -
Itt van Melinda, azt mondád, Tiborc?

GERTRUDIS

remegve néz a földre.

Bánk? A nagyúr?

BÁNK

Parancsolt a királyném. -

GERTRUDIS

Én-é?

BÁNK

Igen. -

GERTRUDIS

Vagy úgy! - Igen. -

BÁNK

Parancsolj!

GERTRUDIS

A hitvesed -

BÁNK

Miféle hitvesem!

GERTRUDIS

Nagyúr!

BÁNK

Való, hogy én házas vagyok;
de hitvesem nincsen -

GERTRUDIS

egy ideig nézi, végre elsiet.

BÁNK

kardját félig kirántva.

Jó angyalod
susogta ezt neked! - Tiborc! Tiborc!

TIBORC

ki Bánk bánnal jött, és leghátul maradván, csak egy szegletben vonja meg magát, s kucsmáját gyömöri.

Uram! Iszonyú ezen hideg magad-
viselete!

BÁNK

Nagyravágyás, büszkeség,
kecsegtetés, hízelkedés, csupán
csak csillogó fények; s hogy mégis az
asszonyt becsalhatják a bűn fenék
nélkül való mocsárba - - -!
Lelkemre mondom, a nevelésnek egy
jó magva sem marad szivekbe meg,
mivelhog a növésekkor tüzellő
indulatoknak pestises szele
kifújja mind. Szegény, szegény, de szálni
méltó teremtmények! Hisz esmérem
én gyengeségeket! De hogy illy nagyon
ki légyen a romlandóságnak az
tétetve, nem hihettem még soha. -
Előttem, esküszöm, szentebbek is
lesztek ti, mint egy jó fiúnak a
szülőitől maradt ereklye. A
lehelletem fogom mérsékleni,
nehogy törékeny erkölcsök virágít
lelökje. Asszony! Asszony! Asszony! - És
ők ezt tudák! Ezt ők is jól tudák!
Mégis vasas marokkal körmölének a pók-
hálóba. - Meg fogok tán nemsokára
nektek fizetni, jó név gyilkolói!
Egész szegény nemzetségem megölt
nevében kívánok majd számadást.
Ó, semmi sincsen oly gyalázatos,
mint visszaélni az asszonyi gyengeséggel!
Az Alkotónak szentségébe be-
törés ez - és kigúnyolása, hogy
a legcsekélyebb férgesckének is
teremte oltalom-fegyvert, csupán
az asszony-állatról felejtkezett el.

TIBORC

a szuglyában térdre esik.

Uram, bocsásd meg, mert nem tudja, mit
beszél! Tudod, hogy ájtatos vala
mindég: ha tán asszonyt nem esmert volna, úgy
ő angyal is lett volna földeden!

*

GERTRUDIS

jön Melindával.

Itt van.

BÁNK

elfásúlva.

Melinda.

MELINDA

Kösd be a fejem,

Bánk!

Felkiáltva.

Gyermekem!

GERTRUDIS

Nagyúr! Add vissza azt
anyjának -

BÁNK

Anyjának?

MELINDA

Hol van *Soma*?

BÁNK

Biztos helyen.

MELINDA

Megölted?

GERTRUDIS

Istenem!

BÁNK

eliszonyodva.

Hiénaszívet vélni egy atyában?!

Hirtelen kimutat az ablakon.

Látjátok azt az ősz embert?

GERTRUDIS

Ha!

Elfordul.

MELINDA

Bátyám! -

BÁNK

Tömlöcbe vettetik.

MELINDA

Kezénél a fiam -

BÁNK

Ott, ott. Az elhanyagló nap nem ad
oly tiszteletreméltó fényt maga
körül, miképp ezen öreg fejér
hajfűrtjein sűgárol. Ó, királyné,
tekints ki, kérlek! Nézd, hogyan dőcög!
Csak egy tekintetet! Így megy egy király,
ki elvetette a királyi pálcát,
mivelhog az becsébe nyomorúlnak
találta.

Szemeit törli.

Mikhál, látod e vizet?

GERTRUDIS

bosszús elkeseredéssel.

Távozzatok! -

BÁNK

Jobbágyaid vagyunk.

Meghajtván magát, elindulnak

GERTRUDIS

Bánkhoz.

Maradj te!

BÁNK

falhoz tántorodva.

Vége! Vége már neki!

Tiborc, vezesd hát asszonyod? . Soká
nem kések én is - úgy-é, jó királyném?
Menj, menj, Melinda, ezen becsúletes
paraszttal és ne szégyeld el magad -
ő Jáderánál egykor igen sokat
tett - menj csak! A nap elnyugtával az
örvendezők is elnyúgodnak.

MELINDA

ki érzéketlenül állván, mejjén lévő pántlikáját tépegeti, végre leveti a földre.

El-

hervadnak a menyegzőben - kiholt az
atyaátok - ó, Bánk, látlak-é megént?

BÁNK

szorulva.

Megént.

MELINDA

Igen - megént! Mély síromon
túl a halál szép halvány angyala
meg fog mutatni megént.

Gertrudishoz féleszelősködéssel.

Nevetsz, te kis
ártatlan? Ó, vesd el koszorúdat! Az
öröm csak egy pillantatnak szülöttje,
s anyjával együtt meghal. Élj! Az Isten
bocsássa meg, mit olly istentelen
cselekedtetek velem. Nem volt italtok
méreg, de elszáritá lelkemet. -
Bánk, jőjj hamar!

BÁNK
öleli.

Köszönts helyettem ősi
váram - vezessen békével szerelmem!
Siess, Tiborc.

MELINDA
rebegve ténfereg kifelé.

Bánk, jöjj hamar, csak egy-
két nyíllövésnyi - jöjj hamar.

TIBORC
elvezetvén, az égre tekint.

Hamar!

*

GERTRUDIS
szünet után.

Bánk itt maradt?

BÁNK
Igen.

GERTRUDIS
A megsértett vagy a
sértő? -

BÁNK
Igen vagy nem, csak egyre megy.

GERTRUDIS
Adj számot -

BÁNK
Én? -

GERTRUDIS
Te mint egy éjjeli
tolvaj jövél foglalatosságaidból
az udvarunkba vissza. Illik ez?

BÁNK

Nem.

GERTRUDIS

Te rangodat, sőt önnön rangomat
megmocskolád - hát ez illik-e?

BÁNK

Nem.

GERTRUDIS

Leventa! Egy ártatlanságot el-
zárván, gyalázatba kevertél - becsület-
é ez?

BÁNK

Nem. Ó, az én becsületem
Melinda elbúcsúzásával el-
búcsúza; Mihál bánnal és fiammal
elzárattott: ha még mi megmaradt,
ezernyi sok szegény között hazámban
felosztva van - minek az is?!

GERTRUDIS

méltósággal.

De túrtesd

magad -

BÁNK

A becsületes kínoztatik,
megostoroztatik, kipörkölik
szemeit, s midőn minden kitelhető
csapást kiállt, akkor török kerékbe;
és így, ha későn is, megismeri,
hogy ugyan becsületeset kell játszani,
de valóba lenni mégis oktalanság.
Minő dicső ellenben becstelennek
a sorsa, csak hogy tudja a közönség
jó véleményét meghódítani:
akkoron azonban hogy a becsület ál-
orcája mellett büntetlen el-
követhet undokságokat, vakon

a hír legemberebbnek szenteli -
fő hivatalra lép; ottan rabol
mindent el a szegény bahóktól, ahol
akarja; minden emberek vele
ohajtanak egybeköttetésbe' lenni;
gazdag s hatalmas léte barátinak
lehet javokra; sőt a mennyet is
gyakorta úgy megnyerheti
részére, gazdagságából kitellő
több áldozattal, hogy sokkal becsesebb
lesz még előtte, mint ez a szerény
becsületes, ki semmit sem tud adni.

GERTRUDIS

Istentelen! Távozz!

BÁNK

közelebb lép.

Nem. Avagy azt
hiszed, hogy nem maradtam volna itt
parancsolásod nélkül? Meglehet -

Magában.

Tán nem maradtam volna mégis itt! -
Nagyasszonyom! Melinda helyett köszönni kell!

GERTRUDIS

Jobbágy!

BÁNK

Nem úgy van, asszonyom! Én urad
s bírád vagyok; míg a király oda
lészen, királyod is vagyok -

GERTRUDIS

a csengettyűhöz akar nyúlni.

BÁNK

elkapja, s zsebébe teszi.

GERTRUDIS

Udvor-

BÁNK

kardját félig kirántva.

Egy
szót! - Ülj le! - Hasztalan kiáltsz te most,
mert nem szabad bejönni senkinek
is; úgy parancsolá Bánk bán, Magyar-
ország királya.

GERTRUDIS

Bánk!

BÁNK

Bejártam az
országot, és mindenfelé csak az
elbúsulást találtam. Udvarod
átkozza minden és hazádfiit. -
Szerette jó királyunk, Endre! Hogy
fogod találni népedet? Polyák-
országot elnyered, s tán a magyart
veszted helyette el! - Midőn ti leg-
először, asszonyom, hazánkba jöttetek,
a békességnek édes istene
Pannóniára monda akkoron
egy átkot, és a romlás angyala
mormogta rá az áment.

GERTRUDIS

Ember! Azt
mondom, ne törj túl a korlátidon!

BÁNK

Egy szájjal, egy lélekkel azt kiáltá
minden magyar hozzám: „Ez egynehány
keserves esztendő alatt magyar
törvényeink magyar hazánkon úgy
fityegnek, amiképpen egy pellengér-
oszlopra állítotthon mocskos tettinek
táblája.”

GERTRUDIS

Ó, hazug! Miért nem úgy szól
a hír tehát?

BÁNK

A hír csak esztelen
kongás, - ha a hordó üres, leginkább
kong; mégis - a hír a királyi szék
fő *Bélje*; ennek oltárára kész a
magyar lerakni mindenét; való,
hogy azt is a dicső udvornikid
emésztik el; de hangzik is az ország
négy része, megdicsértetésitől
a bőkezű adakozónak -

GERTRUDIS

elbámulván.

Talán úgy?

BÁNK

Vak voltam én is udvarodba; de
már látok. Egykor egy öreg paraszt
akadt előmbe, - szárazon évé
a megpenészedett kenyért. - Igaz s hív
szolgája volt hazánkknak, mondja, negyven
esztendeig: de nyugalomra ment.
Miért? Helyet kellett csinálni egy
hazádfiának -

- öszvecsapja kezeit -

Istenem! Istenem!

Egy tiszteletreméltó ősz kezébe, negyven
esztendeig való szolgálatért,
száraz kenyért nyújtasz, magyar hazám?
Túrt a szegény. - Végtére egy követ
hírül hozá, hogy itt mik esnek. Ál-
köntösbe visszajöttem, és találtam -

- nyögve -

ó, többet is, mintsem reménylheték!

Szünet.

Azt, büszke lélek, fél nem érted ésszel,
hogy gyermekem' mért adám amaz
öregnek? Asszonyom! Ha útam innen
hóhér kezébe vinne engemet? - -

GERTRUDIS

elsárgulva támaszkodik az asztalra.

BÁNK

Ugyan ne gondoskodjon egy eszes
atya gyermekéről? -

GERTRUDIS

székébe rogyik.

Bánk! Mit akarsz velem?

BÁNK

Te engemet magadhoz hívatál
szikrát okádó vérem éktelen
dühében. Itt előszobádba láttam
Mikhált gyalázatán kesergeni -
ó, egy tekintet, melly az ördögöt
magát is arra bírta volna, hogy
egy megszorúlt szentet segíteni
siessen. Így - od'adtam a fiam: mert
tudom, hogy ő előbb saját kezével
megfojtja kedves húga gyermekét,
mintsem hogy azt csak tőle elvegyék is.

GERTRUDIS

Itt is talán hibáztam még?

BÁNK

Neked
csak egy szavadba kerülne, mégis a hit-
szegést előbbvalónak gondolád -
neked csak egy kicsiny reményt vala
szükség hazudnod - egy csekély ígéret
a zendülést elnyomhatná; de az
erőszakos rimánkodás szokatlan
nálad. Te híveidnek a porig
alázatossakat véled, kik úgy
mosolyganak, miképp parancsolod.
Nem látod azt, hogy többnyire a saját
hasznokra egy kalitkát építettek
a büszkeségeden, hízelkedéssel,
hol elveszel -

GERTRUDIS

Ha úgy találna lenni!

BÁNK

Azt képzeléd, hogy Isten vagy, mivel
letérdepeltek híveid, midőn
a láncokat reád rakták. Magyar
nem volt neked soha embered, mivel
hallatlan Endre idejéig az még,
hogy a Teremtőjét kivéve, más előtt
is térdre essen egy magyar.

GERTRUDIS

Ha a
királynak a hitvesse nem nyer is
alattvalójától becsületes maga-
viseletet - add meg azt, leventa, egy
asszonyszemélynek!

BÁNK

Aki nem érdemes,
hogy a szerette jó királyom áldott
szívét kezébe tartja; aki lábat
ád a bujálkodónak, és tovább
az áldozatra így tekint le - ő
holott nem érdemes, hogy a saru-
szíjját megoldja, mert kenőcsli testét-
lelkét - -

GERTRUDIS

megsértett büszkeségének legnagyobb dühével felugrik.

Gonosz hazug! Ki tette azt? -
Légy átkozott Melindáddal! Legyen
örökre átkozott az a kölyök, kit
gyalázzatomra szült Meránia!

BÁNK

Melinda jó nevét te hagytad az
udvarnak a nyelvére tenni: légy most
Isten, s hited el vélek, hogy Melinda
Bánk bánra érdemes: úgy letérdelek,
s imádlak, *én*, kit ők nevetnek.

GERTRUDIS

keserűen.

Úgy? -

Csak hadd nevensenek; hisz a hasonló
történet életünknek azon szokott
és kedves ízetlenkedésihez
tartozhat, amely megnevettető -
Már úgy születünk, mint a szegény
emberbarátink kárán tapsolók;
hiszen ha hét az utcán hétszer el-
esett, azon szint'annyiszor kacagjuk
magunkat el -

- komoran néz Bánkra -

s a szánás akkoron
jön csak, midőn látjuk, hogy egyike
többé felállni nem tud.

BÁNK

Szörnyeteg! kész
lennél te is kacagni?

GERTRUDIS

kiált.

Emberek!

*

OTTÓ

az oldalszobából jön.

Néném! Az Istenért!

Megijedve.

Bánk bán!

Viszszaszalad, s becsapja maga után az ajtót.

BÁNK

hasztalan igyekeztén a bezárt ajtón utánarontani.

Ha, fattyú!

Hogy e dühösség, mely a testemet
emészti, százezer mértékbe fussa
el lelkedet! Hogy a kín, a maga
egész minéműségében, csekélység
legyen tulajdon kínidra nézve! -
Az ételednél undorodásba jőjj

és férgesedjen az italod - gyötörjön
éhséged annyira, hogy a sírból a
halottakat kívánd kirágni! El-
csúfított árnyékom mindenütt
kövessen és véressen álljon ott,
ahol lefekszel, ott ahol felébredsz!
Örökre átkozott légy, átkozott!
és átkozott a hely, melyben születted!

GERTRUDIS

*Ottó megjelenésével undorodva rogyott székébe, majd az ablakhoz szalad; végre használni akar-
ván az alkalmatosságot, el akar sietni; de Bánk utolsó szavára, mint egy tigris, nekidühödve
tört kap, és Bánkba akarja ütni.*

Hitvány! Ne bánts hazámat!

BÁNK

Én? - Kerítő!

Megfordulván kitekeri kezéből a gyilkot.

GERTRUDIS

sikoltva fut az asztalig.

BÁNK

utoléri, s agyonszurdálja.

Sziszegj, - sziszegj, kígyó! Te itt maradtál.

GERTRUDIS

lerogy.

Ah!

BÁNK

merően áll, reszketve egyenesíti ki ujjait - a tör kiesik kezéből, melynek zördülésére felijed.

Vége! Volt - nincs; de ne tapsolj, hazám -
ni! - reszket a bosszúálló -

Kívül zörgés s több kiáltás.

Hamar!

BÁNK

megijedve néz az ablak felé ki.

Örvendj becsületem! Lemosta mocskod'
a vérkereszttség - ó, Melinda! - Ki!
Ki! A tető mindjárt reám szakad.

Elváncorog.

GERTRUDIS

fel akarna emelkedni.

Meghalni - nem királyi széken - ah! -

*

MYSKA BÁN

még kívül kiált.

Mentsd meg magad, királyné! Pártütés!
ezt mondta a haldokló.

Bejön.

Istenem!

Késő!

GERTRUDIS

Nem érdemeltem - gyermekek -
hol vannak a gyermekeim? - Még ne is
láthassam őket? - Endre - gyermekek -

MYSKA

kezei közé szorított süvegét az ég felé emelvén.

Uram Teremtőm! Hallatlan Magyar-
országban illy eset!

GERTRUDIS

Ottó!

Kívül lárma, verekedés.

MYSKA

Zendülés!

*

OTTÓ

berohan.

Gertrúdis - oltalmaz, megölnek! Ó, jaj!

Ordítva rogy mellé, midőn meglátja.

Gertrúdis!

GERTRUDIS

elfordított ábrázatát a földhöz nyomja.

Ottó! Ottó! - gyilkosom!

MYSKA

Ottó? -

OTTÓ

Nem az! Nem az!

MYSKA

Nagy királyné!

Igy kell kimúlnod -?

GERTRUDIS

Így - ártatlanul -

Meghal.

PETUR BÁN

kívül.

Az egész nemzet kiirtsátok!

MYSKA

Mit? Az
egész nemzet? Hol vannak a király-
fiak? - Velem légy, Istenem! Segíts! -
Azoknak élni kell! - Megmenteni -
meg kell, kik egykor még királyai
lesznek fiamnak, unokáimnak is!

Elsiet.

OTTÓ

Vigy el magaddal, Gertrúd! - Biberách!
Mért nem követtelek? -

*

El akar szaladni; de szembejönnek Petur bán, Simon bán, békételenek.

PETUR

Megállj! -

OTTÓ

visszaszalad, s Gertrudisra borul.

Segíts!

SIMON

Én nem megyek tovább! Hol van Melinda?

PETUR

erősen fújva, néz Gertrudisra.

Elég is. Itt hever már; s a dühös
tenger magát örömmel engedi
egy kis gödörbe elszorítani,
csak ottan is zúzhassa a hajókat.

Ottót megragadván felrántja, s egy békételenhez lódítja.

Fel innen, ördög! Úgyis számtalanszor
térdeple sírva itt az emberi
szeretet; de senki sem nyitott neki
ajtót! Keresztények valának ők,
kik csak tanulságul szemléltek az
imádatott keresztre - látni, hogy
ők is mikép feszegethessék az embert,
először elrabolván mindenét.

Kívül kürtölés, lárma.

SIMON

Mi az?

SOLOM MESTER

kívül.

Ti csillapítsátok!

OTTÓ

kiáltva.

Szabadság!

PETUR

Kínokra hurcoljátok!

OTTÓ

kétségbeesve, midőn vinni akarják.

Ó, hogy olly
irtóztató legyen majd sorsotok
egykor - legyen bár akkor, amikor -
hogy a meráni csontokat siratva
a földből is kaparjátok ki s mint

megannyi szent ereklyét légyetek
imádni kéntelenek - s hogy minden el-
szánt törekedéstek önvédelmetekre
olyan siker nélkül való legyen,
mint kínozásom után esenkedésetek.

A Bánk bán által elejtett tört felkapja, s magába akarja ütni.

PETUR

elkapván tőle kitéként.

Vágjátok öszve! - A királyi nép!

SOLOM

berohan katonákkal.

Alattomos királyi gyilkosok!

Viaskodás.

PETUR

Hazudsz, hazudsz, istentelen gyerek!

Sohasem alattomos a magyar.

OTTÓ

Szabadság!

Gertrúdis, engedj meg - hisz elűz Magyar-
ország!

Elszalad.

PETUR

kivágván magát, kiált a társainak.

Kövessetek!

SOLOM

dühösen utánafut, kiáltván a katonáknak.

Kövessetek!

*

Ötödik szakasz

A királyi nagy palota, melyből hátul a közepén egy nagy bolthajtás egy másik szálára vezet, mely eleintén földig érő fekete kárpittal el van fedve. Udvarnikok, nép, majd a király több zászlósurrakkal. Izidóra, asszonyok. Mind gyászban.

UDVORNIK

A népet immár tartóztatni nem lehet a halottnézéstől. A király, azt mondják, hogy a lováról is lefordult - de sérelem nélkül mégis. Egyébránt, barátaim, a vén *Myska bán* legtöbbre ment; mert elnyeré *Zalában Zelelgeh* jószágot, fiastol együtt. Hm, mintha más szintúgy megmenteni nem tudta volna a királyfiakat.

Kívül lassú zúgás hallik: a király! a király! A bolthajtás kárpitjai kétfelé nyílnak, melyeket végig két udvarnikok tartanak. Látszik, miképpen Gertrudis királyi pompával nagy emeleten egy koporsóban fekszik. Mellette az epekedő Izidóra a királyfiakkal. Az emelet lépcsőin körül az udvari asszonyok. A király az emeleten állván, egy ideig csendes magaalávetésével a sorsnak, öszvekulcsolva kezét, néz a halottra.

UDVORNIK

lassan a többiekhez.

Szánom szegény királyunkat -

KIRÁLY

meghallja. Egy nehéz sohajtással magát hidegségre erőlteti. Már lejött a lépcsőkön, midőn gyermekeit utána indulni észreveszi. Szívrehatólag öleli egybe mind a hármat.

IZIDÓRA

Csak azt tudnám, ki volt azon gonosztevő! Ó, mert kész lehetnék e fájdalmaimban ön gyilkosommá lenni! - Ah igaz, hogy a királyné kedves nem vala; de ezt ugyan mégis nem érdemelte!

KIRÁLY

ki ezalatt gyermekeit magától elhárítván, azok Izidórához visszamentek, most elfogódva kijön előre. Néhány zászlósurrak követik.

UDVORNIKOK

magok közt.

Sír a király.

KIRÁLY

hirtelen közikbe teként.

Ki mondta azt? - Nem úgy van.

Csak víz -

Tenyérével eltakarja.

UDVORNIK

tartózkodva közelít hozzá.

Királyom, mért takartad el?

KIRÁLY

Mert nem szabad.

UDVORNIK

Dehogynem.

KIRÁLY

vagyok.

Én király

UDVORNIK

De ember is -

KIRÁLY

Érzem. - Egy királynak
kell látni minden könnyeket: magának
könnyezni nem szabad.

UDVORNIK

Ne kéne bár!

KIRÁLY

Ő Isten. Istenit kívánva néz
reája minden. Éppen akkor sírhat egy
szegény, midőn királya; s a király
nem látja azt meg a könnyek miatt -
Gertrúdis! Így kellett találni meg!

Székebe váncorog, s lebókol.

SOLOM MESTER

bejön, mélyen meghajtván magát, egy véres kardot tesz a király lábaihoz.

Engesztelődjél sorsoddal, királyom!
Elérte bosszúálló fegyvered
karom által a gyilkost -

KIRÁLY

Ifjú vitéz!

IZIDÓRA

égre vetett szemekkel.

Ó, nyújts borostyánt bosszúlónk fejére!

SOLOM

Királyom azt parancsolá: siessék
előre, mint győzedelmes érkezése hír-
mondója. Tűzben s vérben leltem itt
mindent. Atyám is a királyfiakkal
futott előmbe; alig küldhettem el
egy biztos ember által őket. Az
apám kiáltá vissza még: „Megölték
nagyasszonyunkat, és ártatlanul.”
Tüstént rohantam fel, s a gyilkos Ottó
hercegre mondta éppen a halált.

KIRÁLY

Ottó! Tehát még ő is?

SOLOM

Elfutott;
de nem tudom hová. A zendítők
kitörtek. Én nyomokban voltam a
legényeimmel és körülvevék egy
házat - meg is jutalmazám: azon
vason Petur bán vére gőzölög.

KIRÁLY

Petur?

UDVORNIKOK

lassú zúgással viszonozzák.

Petur.

SOLOM

Királynénk asztalán ezen
Levelet találtam, hogy jövék.

KIRÁLY

mohon elkapja a levelet, de halkal adja azt egy zászlósúrának.

ZÁSZLÓSÚR

olvassa.

„Glogonca:

1213. Kilencedik hava 20-án, mint Sz. Lestár napján.

Áldás s szerencse néked, nagy királyné!

Országod alsó részei nemsokára
inkább mutatnak egy kovácsműhelyt,
hol vízre lesz csak szükség a tüzet
öntözni, melyben most a kardokat
edzik. Nagyasszonyom! Vegyen Kegyelmed
kormányozásban más szabásokat -
itt pártütéstől félhetünk. - Igaz
ember tanácsol -

Pontio di Cruce

Templomvitézitek nagymestere,
s jóvoltotokból itt az *illirok*
között királyi helytartótok.”

KIRÁLY

Úgy van.

ZÁSZLÓSÚR

Mi van úgy, királyom?

KIRÁLY

Ő hibás; hiszen
máskép nem ölte volna meg magyar.

SOLOM

Az Istenemre, akit imádok, ősz
atyám fejére esküszöm - magyarrol
el nem hiszem, mert az előbb a világ
láttára tenné, mint alattomosan.

KIRÁLY

Remény! Remény! Becsületes hazúg,
mely egy ígétet sem teljesítz,
és végre gúnyolódva hagysz el ott,
ahol csak egy-két könnyet tudhatunk
hullatni éktelen kárunkon -

SOLOM

Engedj!

Elsiet, s majd bevezeti Simon bánt.

*

SOLOM

Ez itt az öszveesküdtek közül
egy. - Lásd, mitévő léssz.

Hátraáll.

KIRÁLY

Háláadatlan!

SIMON

kard nélkül, szomorúan.

De hátha mégis -

KIRÁLY

Látod ott!

SIMON

megilletődve néz a halottra, azután fejével int.

Igen.

KIRÁLY

Minden tökéletességgel ruházta
fel őtet a természet, - benne csak
a halhatatlanság hibája: itt
kétségbe lévén, azt írigyelétek.

SIMON

Mi? Uram király!

ZÁSZLÓSÚR

Petur.

SIMON

Petur? Esküszöm,
hogy nem Petur bán ölte meg a királynét.

ZÁSZLÓSÚR

Pártos!

SIMON

Talán az sem vagyok -

ZÁSZLÓSÚR

Miért
vagy elfogatva? -

SIMON

Az való; de én
csak a folyó szerént úsztam. Petur bán
gyűlölte a királynét, s mégis, a-
midőn öreg bátyám rimánkodék,
hogy vározzanak csak addig, amíg
ő a királynéval beszélene -
megtette még azt is Petur; de egy
kevés időre Mikhált láttuk a
tömlöcbe késértetni, - melyre az
egész gyülekezet öszveháborodva
rontott ki, s megszabadítá.

KIRÁLY

S a királynét?

SIMON

Már halva leltük -

KIRÁLY

És Ottó?

SIMON

Petur bán

halált kiálta a fejére. Ez
ifjú vitéz betört ránk akkor és meg-
mentette. - Majd Peturtól elszakadtam. -
Mentemben egy fedél alatt nyögést
hallottam: éppen az volt ez, kinél
nagyasszonyunk (mint e polgár maga
vallá ki) hétezer márk aranyat el-
tett bérbe. Ottó azt erőszakosan
ragadta tőle el; magát pediglen egy
halált-hozott sebbel jutalmazá.

KIRÁLY

Gertrudis! - Ottó! -

SIMON

Hogy Peturt veszély
közt lenni hallám, védelmére mentem;
és e vitéz ifjú ott elfogott - -

KIRÁLY

Háláadatlanok! Ne szóljatok!
Miért akartok már megfosztani
a holtakért való bánattól is?
Vigyétek el!

*

Mikhál bán a kis Somával jön.

MIKHÁL

Király - - Uram - -

KIRÁLY

Te is?

MIKHÁL

A jó nevében öszverontatott
ősz én vagyok. Hogy ezt meg kelle érnem! - - -
Ha egykor ősz hajad leszen, fogod
érezni, hogy minő keserves annak
megmocskolása. - A mohádik el-

vették szerencsém, nyugalmam, fiam, -
azt gondolván, hogy mindenem: nem! én
még nem valék szegény. Gertrúdis azzá
tett.

KIRÁLY

Mit beszélsz?

MIKHÁL

Késő vénség fehérlik
fejemen - mocsok nem volt rajtam soha
más, mint kiontott vére a haza
és szent igazság ellenséginek;
most mint közönséges tolvaj vitettem
tömlöcbe, és a külső nemzetet
anélkül is megútált nép szeméttel
dobála. Ezt Gertrúdisod tevé,
mert nem akarám testvéremet megölni.

SIMON

Érettem ennyit -

MIKHÁL

elragadtatva.

Fiamért annyit! Ó
Simon, hogyan felejthetném el azt?
Öleli.

KIRÁLY

magába küszködve.

Utálatos beszédek! Lopjatok
csak a szememből minden könnyeket
ki, melyek olly édesen törlik a
fájdalmamat szivemből el. Miért
kell félelemnek a bánat helyére
férkezni? Meg volnék rabolva? meg?
Ó fére, fére! A nyájas halott,
mely fekszik oly víg ábrázattal ott
nem törhető ki azt a támaszt,
melyhez királya úgy ragaszkodott.
Vigyétek el! Vigyétek el! Hazudnak!

MIKHÁL

Igen! megyünk. - Állandóság, öcsém,
nincs e világon. Átok fekszik a
bojóthi Mortundorf-fajon! - Minek-
előtte mennék: király, ne ez!

Somát elébe vezeti.

Melinda gyermeke. Atyja adá ide;
csak Endre az, kinek kezére bízni
bátorkodok.

Megöleli a gyermeket.

Ha az anyád kérdezi,
hogy hol vagyon Mihál? mondd meg, hogy ő
Simonnal elment számkivetésbe. Élj!

El akarnak.

*

BÁNK BÁN

egész elszánással belép.

Hová?

Meglátva Somát, a király mellől elkapja.

Szerencsétlen, mi vitt ide?

UDVORNIKOK

dömmögik

Bánk!

BÁNK

Gyermekem! Szerette gyermekem!

Körülnézi magát.

Mi bennem ilyen bámulásra méltó?
Zavart eszem? Nem. Borzadó hajam?
Király! Magyarság! Jól emlékezem,
hogy atyja vétke végett egykor a
kis Béla elvesztette két szemét -

MIKHÁL

hirtelen magához kapván Somát, mind a két kezével elébe szorítja.

Gyermek!

Mind zúgnak.

BÁNK

Vagy azt hiszed, hogy az engedi,
mint egy kifestett kép, magát néhány
szoros vonás közé szorítani?
Nagy volt az a hatalom, mellyet kezembe
tettél le. Itt dörgött markomban egy
ország felébe mért ménkőcsomó:
s mégis kezét csókoltam volna a
gyilkosnak, aki véretem megölte,
csak azért, mivelhogy gyűrűjére egy
rangbéli címer volt felmetszve? -

KIRÁLY

Gyilkos?

BÁNK

Az. Több. Ha tízszer, harmincszor megölt,
ha kincsemet rabolta el, ha széjjel-
szaggatta gyermekimet, feleségemet -
még tán megengedhettem volna; de
ő jónevét ölé meg nemzetemnek
rút öccse által, s a feláldozott
becsületet kiúzta udvarából.

KIRÁLY

Hallgass!

Magába, küszködve.

Ez a győzedelmi pompa, melly
Galíciából jöttömet fogadja?
Reszketni kell Endrének, hitvесе
holtteste mellett, ön magyarjitol!
Gertrúdis, ennyit érdemeltem én,
hogy győzedelmes jöttöm innepén
romlásodat könnyeznem sem lehet!? -

Nagyon.

Vigyétek el, míg el nem érkezik
birája!

BÁNK

Az te nem lehetsz, szerette
királyom! *Árpád* és *Bor* vére közt
folyó dologban bíró csak Magyar-
ország lehet. Jobban be van neved
mocskolva, mint az enyém.

Kimutat az ablakon.

Nézd azt, amott,
hurcoltatik Petur bán és egész
háznépe lófarkon. S azt kurjogatják,
hogy éljen a király!

KIRÁLY

az ablakhoz akar, de véletlen Solomon akadnak meg szemei.

SOLOM

Uram király!
Ezt, Istenemre mondom, nem tevém!

Elsiet.

BÁNK

Azok tevék ezt, akiket te külső
földekről országodba csöditél.
Mint pártosok feje és nagyasszonyunk
gyilkossa úgy ölettetett le, és
midőn alig mozogva ott hevert,
házára törtek ismét, és nevedben
a gyilkolásért e bosszút veszik:
holott csak én öltem meg a királynét!

KIRÁLY

maga eleibe néz.

Még azt akarják, hogy kivesszem itt
a kedvesért való fájdalommat
szivemből, és egy pártoson kesergjek! -

BÁNK

Midőn te, bátyád, Elmerik király
ellen kikelvén, *Kheene* várban el-
zárattatál: jut-é eszedbe még,
mit szenvedett ő érted? És ezen
egész az örülésig téged kedvelő
ember hideg gyanúbol veszi el
irtóztatólag éltét s háza népét:
pedig én, csak én öltem meg a királynét!

*

SOLOM

visszajön.

Késő! Kiszenvedett már - gyermekit kérdezte. Egy átkot nyögött ki még nagyasszonyunkra és az alattomos gyilkosra; téged áldott csak, királyom, és a hazát, - nem hallá többet egy szavunkat is - lelkét kiadta ott.

KIRÁLY

Tépjétek el csak mind mellőlem azt, amelyhez a sors édesen ragaszt - tépjétek! Én is embernek születtem.

BÁNK

Petur engem átkozott alattomos gyilkosnak -

MIKHÁL

És a nagyasszonyt.

SIMON

magába felsohajtva.

Petur! -

KIRÁLY

Nincs senki a jelenvaló leventák közül, ki e szennyet nagyasszonyán nem undorodna hagyni?... Senki sincs?

Mind gondolkodva szegzik le szemeiket.

BÁNK

Petur engem átkozott alattomos gyilkosnak - ámde őt is átkozá!

KIRÁLY

Nincs senki a jelenvaló leventák közül, midőn *Árpád* s *Bor* vére közt folyó dologban bíró csak Magyarország lehet? Hiszen úgy szerettelek titeket szünetlen, mint szintén magam'.

Minden javam tinektek engedém,
királyi székem koldússá tevém -
azt hittem: a jobbágnak csak legyen;
úgy addig a király se lesz szegény! -
Szegény, szegény király! Be megcsalatkozá!

Könnyes szemekkel elfordúl.

IZIDÓRA

sírva fakad s kitakarja Gertrudist.

Nézzétek e halottnak arculatját:
hol itten egy hamis vonás? hol itten
a gyáva lelkiismeret nyoma?
Ezen szelíd arcával hagyja el
az öszvebékült ellenségeket
a békítő vitéz - ezen mosolygó
vidám ajakkal vál el egy szarándok
a jótevőjítől s ezen vonással
megy vissza egy eltévelyedettnak a
vezére kedves kunyhójába - s egy
se volna?

KIRÁLY

magában.

Nincs, egy sincs. Jobban remeg
előtte minden, mint előttem. Endre!
Te gyenge Endre!

Egy kardot kap.

Magyarok! Második
Endrét tehát lássátok vívni meg-
holt hitvesének jónevére.

Bánkhoz.

Állj ki!

BÁNK

Királyom! Én veled nem harcolok!
Szent vagy te énelöttem - Istenem
s hazám után a legszentebb.

Kardját leoldván, elébe teszi.

Megölhetsz.

SOLOM

tisztelettel elélép.

Tehát velem.

KIRÁLY

Fiam!

IZIDÓRA

Segítsd vitézedet,
elköltözött!

BÁNK

merően nézi.

Kedves fiú, miért
akarod fejed bezúzni egy gonosz
asszony miatt? Szánd e tüzet hazádnak.
Kétségbe kéne esnem, hogyha egy
meráni asszonyért hasítanék
ilyen nemes szivet ketté. Eredj! -

SOLOM

„Ártatlan” - ezt nyögé utólszor az
elhunyt szerencsétlen: hallotta ezt ősz
atyám - az ő szavára megvívok.
Gyerünk.

BÁNK

Gyerünk, szegény buzgólkodó!
Kiindulnak.

MYSKA BÁN

sietve jó.

Fiam, hová?

SOLOM

Megvívni a nagyúrral
nagyasszonyunk haláláért.

MYSKA

Megállj!
Az orozva-gyilkoló hát ő?

BÁNK

Orozva?!

MYSKA

Igen; mivelhogy a nagyasszonyunk
ártatlan.

KIRÁLY

Az?!

MYSKA

Semmit sem is tudott
Ottónak ízetlenkedésiről.
Meghittje, Bíberách, ki a saját
házamba holt meg, azt vallotta. Ő
hörgése közt tevő az ujjait
keresztre, és lelkét kiadta e
végszóval: „Esküszöm, hogy a királyné
ártatlan!” - Ő mindent tudott, - bizony
mindent tudott! Az ördög is igazat
mondana halála óráján, bizonyval.

SOLOM

Úgy hát átkozott legyen, ki a nemes
kardot bemártja egy alattomos
gyilkosnak a vérébe -

Félreveti.

KIRÁLY

Ó, igaz!
Ártatlan ő! Ártatlan áldozat! -
Mindent bocsáss meg, vérvő szív, csak ezt
ne hagyd magadtól elrabolni!

ZÁSZLÓSÚR

Őrzők!

Vigyétek el fiával együvé!

MIKHÁL

Fiát is? Ezt bocsájtani nem fogom.
Király! Király! Ne hagyd el e szegény
árvát: vagy aminő igaz, hogy Isten
van, mintsem ő az ősi szokásnak áldozatja
legyen - hüvelykemem nyomom feje
lágýába inkább -

KIRÁLY

Nem - nem áldozott
le szennyel a nap szent koronám felett.
Ártatlan ő! Király, férj és atya!

MIKHÁL

Légy atyja hát e gyermeknek, király!
Magyarok! Velem jön számkivetésbe és
öcsémmel e szegény kicsi, - mindenét
itt hagyja nektek, csak az egy életért
rimánkodik.

KIRÁLY

Nem a tiéd -

MIKHÁL

Enyim
Melinda; s atyja bízta rám: nem is
adom ki senkinek. Tűz, víz, veszély
és gyilkosok közt is karomon viszem,
és rongyokat s kenyért fogok neki
koldulni. Ez, szegény, nem vétkezett, mint
az atyja, - ezt fogom kiáltani -
magyarok! Nem ölte ez meg a királynét,
nem pártütő ez, mint az atyja; ó,
engedjete csak egy arasz helyet
ez árva gyermeknek, hová fejét
hajthassa -

Zokog.

Kérlek adakozzatok
ezen kicsiny mártírnak - ó!

KIRÁLY

mélyen gondolkodván, halkán szól.

Vigyétek
csak félre egy kissé -

BÁNK

aki mindeddig oszlopmódra állott, földre szegezett szemekkel, most hirtelen felkapja a kardját.

Ki? Mit?

ZÁSZLÓSÚR

Ha! Kardot

emelt -

UDVORNIKOK

Királyi gyilkos! El vele!

Hirtelen messziről egy pásztori síp szomorúan hallatszik - mind közelebb-közelebb. Álmélkodás.

BÁNK

elcsuklik a karja, reátámaszkodik a kardra, de az is végre kisikamlík alóla, s a földre esik; melynek zördülésére mintegy álomból felébred.

Mikhá! Simon!

SIMON

aki földre szegezve szemeit, csak hallgatja.

Melinda éneke.

BÁNK

fájdalommal.

Melinda! Sírján ezt fűjassam, így
enyelge sokszor. Ó, Melinda! Eltűnt
a szép idő - te fűjasd síromon.

KIRÁLY

Gertrúdisén!

Mintegy magát elfelejtve, siet a holttest felé; de szemébe akad Tiborc.

*

Tiborc, ki kevéssel előbb bejött, csak a szegletbe húzza magát.

KIRÁLY

Ki vagy?

BÁNK

odateként.

Jaj! Esmered te?

Nem esmerem - nem esmerem.

TIBORC
csak ott marad.

Tiborc.

BÁNK

Nem igaz. Tiborc ez nem lehet. Tiborcnak
becsületesebb ábrázatja volt.
Hol van Melinda?

MIKHÁL és SIMON
megrémülve.

Melinda?

TIBORC
kucsmáját rágja.

Hol?

BÁNK

Hová
tettet? Ki ott az, akit erre hoznak
olly lassan?

Merően néz az ablakon által ki.

Ó, hogy egy zivatar le nem
csavarja szemfedelét képéről! Éktelen
lakossa a pokolnak, mit gyötörsz?

TIBORC

Ha kéntelen -

BÁNK

Mit? Úgy? - Te sírsz? No hálá
Istennek, amíg sírnak az ördögök,
addig talán az emberiség örülhet!

Ki akar.

*Néhány jobbágyak öszveköttöt botokon hoznak egy betakart halottat és a szín hátúlja közepén
leteszik.*

BÁNK

visszarezzén s a parasztokat mint esmereteseket merően nézi.

IZIDÓRA

nagy várakozással egy lépcsővel lejjebb jön az emeletről.

TIBORC

tipeg topog, nyögdécsel.

BÁNK

reszkető kézzel vonván le a szemfödelet - nem hisz a szemeinek, és elcsukló inain erősen akar megállani.

IZIDÓRA

öröm s fájdalom közt Gertrudisra borulni visszasiet.

Melinda!

BÁNK

Ó, felelj te mindenütt
jelenvaló! Ki tette ezt?

Lerogyik előtte.

MIKHÁL és SIMON

Melinda!

Odafutnak és mögötte térdre esvén, reáborúlnak.

KIRÁLY

ki azalatt visszament az asztalhoz.

Ki tette ezt?

TIBORC

Azt kiabálták azok,
hogy: „Éljen Ottó - nénje bosszulója!”

KIRÁLY

Ottó!

TIBORC

„Hogy a határon várja őket
Ottó, jutalmazással.”

KIRÁLY

Mindenütt

Ottó! Az akit én olyannyira
szeretni kéntelen valék - kiért
szintén alattvalóim gyűlölésit
vontam magamra, - Ottó! Átkozott!
Örökre zárva lesz előtted az
országom!

BÁNK

Ó, hogy néked is csak egy
volt életed, te is hogy sebhető
valál! Hol a könny, amely ennyi kárt
fel tudna olvasztani? Szaggassatok
homloktokon sebeket, s vért sírjatok;
letépetett az Istennek remekje.

Somát, ki anyja fejénél térdel, magához vonja.

Gyermek! Te is sírsz? - Könnyű a te könnyed,
mint egy határtalanságban repülő
porszem: te kis szegény, hiszen nem is
tudod, mitől fosztottak meg, - nem - ó!
Melinda, serkenj fel; hisz' esmeréd
te Bánkodat, - nem ezt akartam én, -
nem ezt! - Siket fül - szem homályosúl,
hasadj ki, szív -

Fejét a földhöz nyomva görgeti.

SIMON

Melinda! Nincsen a
testvéreid számára egy nyögésed? -
Világot érő szép szemed berogy -
mejjed hideg, mint a márvány - nem élleszt
többé fel egy jaj szó is tégedet!

MIKHÁL

És mégis e még hátravolt! Ezért
kellett kifutni a hazánkból? Ezt
még hátrahagyták a *mohádik*?! -
Miért hogy egy mennydörgés nem csapott
belé fiam gödrébe, hisz' a keservek
is édesebbek otthon a hazában!

KIRÁLY

Szólj!

TIBORC

Rám parancsolt, hogy vigyem haza.
Kevés idő múltán körülvevék *Bánk házát*. Tüzet hánytak mindenfelé.
Nagyúr rokonjait lángok közé szórták - alig tudám szerette asszonyom testét kimenteni. Még élt akkor egy kissé - csak azt mondá: *Bánkomhoz*, és én eltökéltem, hogy hozzá viszem, akárhol is legyen.

BÁNK

szemei előtt kapkodván.

Itt - itt - itt világ,
a könnyek eltakarják azt előllem.
Nincs a teremtésben vesztes, csak én!
Nincs árva más több, csak az én gyermekem!

KIRÁLY

magába - indulatoskodik.

Nincs? - Mostan érzi veszteségemet.
Ő boldog ember! Enyhülést szerezhetsz;
szabad folyáson úszhat a dühe:
hallgatni kell nekem, - király vagyok.
Fájdalminak lehetne istene;
de ember is lehet, ha tetszik: én
Isten vagyok csak lenni kéntelen;
azonban ember lennem nem szabad. -
Ti, akik oly halványan állotok
körülöttem - itt, ártatlanul megölt
szerette hitvesemnek teste mellett,
kérdesz királyotok, hogy mit tegyen
most ő -?

IZIDÓRA

Igazságot, az árván hagyott
királyfiak nevében.

MYSKA

halkal.

Vannak olly
esetek, hol a kegyelem irtóztatóbb.

BÁNK

Az ég siket fájdalmaimra -
végsemmiség az én ítéletem -
az Isten engem büntetésre nem
tart érdemesnek; - az angyal, mely jegyezte
botlásaimnak számát, illy következt
húzó legelső lépésemkor el-
rémült dicső helyén, és félrefordult
könnyes tekintettel törölte ki
nevemet az élet könyvéből.

KIRÁLY

Csak egy
szót most - múlandó egy szót; és oda
ő visszahozhatatlanúl! Megáll
egy szóra a természetnek folyása.
Atyám! Halálos ágyadon nyögéd
még gyermekid fülökbe: „Legnagyobb
fájdalmatokban is királyi széktek
előtt jelenjen meg tekintetem,
és intsen emberi uralkodásra.”

*Nyájasan visszafordul, de Gertrudis látásán fellobban, midőn Izidóra a lépcsőkön félig lejtött,
mintegy könyörögve a királyfiakkal.*

Ottan hever meggyilkolt hitvesem,
és gyilkolója azon törvényeket
tapodta, mellyek édes tartományimat
zöldeltetik, Buzogj te meglóptatott
szív, árva gyermekeid kiáltanak!
Serkenj fel öszverontatott igazság;
de én elégtételt veszek. - Vigyétek.

Merően néz maga elébe.

TIBORC

csak egy lépéssel előbbre jön, s térdre esik, és rémülve kiált.

Uram! Beteg feleségem s éhező
öt gyermekim kínos nyögések az
Istennek irgalmáért felmenő
végső fohászkodásodat ki fogják
zavarni a mennyekből, ha megölnöd
gyámoljokat.

SOLOM

szánakodva Bánkra mutat.

Nézd, uram, e csüggedést! - Király,
a büntetés már ennek irgalom.

KIRÁLY

sem mire sem figyelmez.

Nincs a teremtésben vesztes, csak ő -
nincs árva, úgymond, csak az ő gyermeke.
Irtóztatóan büntetted, Istenem!
jól értelek; kivetted a kezemből
palcámat; - én imádlak! - Így magam
büntetni nem tudtam -
- *magában* -

nem mertem is - -

Magyarok! Előbb mintsem magyar hazánk -
előbb esett el méltán a királyné!

IZIDÓRA

a lépcsőn hagyja a királyfiakat s Gertrudisra borul.

Gertrúdis! A gyilkos szabad!

MIKHÁL

Szabad!

BÁNK

alig érthetőleg.

Engedd meg illendően eltemettetnem.

SOLOM

mély tisztelettel hajtja meg magát. Mindenik azt követi, s kardjaikat a király előtt lerakják.

KIRÁLY

Magyarok! Igen jól esmérem - szeretnek,
enyimek! - Hogy illy nemes szívekkel egybe
férkezni nem tudtál, Gertrúdisom!

*Fel akar sietni a holthoz; de eleibe akadván a lépcsőkön álló gyermekei, azokhoz általölelve,
letérdepel.*

Vége